

ΜΑΔΥΤΟΣ

Η ΠΟΛΙΣ ΤΗΣ ΧΕΡΡΟΝΗΣΟΥ

896

ΠΑΤΡΙΔΟΓΡΑΦΙΑ

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

«Οὐδὲν πατρώας χθονὸς
ἀνδρὶ φίλτερον.»
(Εὐρ.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

1890

ΑΝΕΣΤΗΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩΙ

ΚΑΙ

ΦΩΤΕΙΝΗΙ

Ὁ Υἱὸς τῶν
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ἡ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη, ἣν τοσοῦτον ὑποθάλλει ἢ ξενιτεία, ἐνέβαλέ μοι τὸν πόθον ν' ἀνερευνήσω τὰ κατ' αὐτὴν ἐν τοῖς ἀρχαίοις, μέσοις καὶ νέοις χρόνοις. Οὐδαμῶς ἐσκεψάμην, τὸ πρῶτον, οἷας δυσχερείας θὰ προὔτιθει μοι τὸ ἔργον, διὰ τε τὸ σχετικῶς σμικρὸν τῆς πόλεως Μαδύτου, καὶ τὴν, κατ' ἀκολουθίαν, μὴ μονομερῆ αὐτῆς δρᾶσιν ἐν τῇ ἀνελίξει τῆς καθόλου ἱστορίας· πλὴν, καὶ ὅτε καλῶς ἠσθόμην τοῦτο, ἐν ταῖς πρὸς τοῦτο μελέταις μου, ἀνὰ τὰς βιβλιοθήκας τῆς Μητροπόλεως ταύτης παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἠδέως ἐπόνουν, στερορᾷ τῇ ἀποφάσει, ἵνα μὴ, τῆς ἱεραῆς ὑποσχέσεως ἦν ὑπὸ γλυκεῖαν μορφὴν ἐπέβαλέ μοι ἢ τῆς πατρίδος στοργή, ἀποστῶ.

Ἐσκεπτόμην ὅτι ἀλλαχοῦ τῆς πεπολιτισμένης γῆς, καὶ αἱ ἀσημότεραι κῶμαι, ἀγαστῆς τυγχάνουσι φροντίδος παρὰ σημαίνοντων ἐν τῷ τῶν γραμμάτων κόσμῳ ἀνδρῶν, πρὸς δὲ ὅτι ἡ πατριδογραφία ἐκεῖ, ἀποτελεῖ στοιχειῶδες τοῦ πολίτου καθῆκον, καὶ ἡ γνῶσις αὐτῆς τὸ πρῶτιστον ἀσχόλημα τοῦ νεαροῦ σπουδαστοῦ. Ἄλλ' ἀφ' ἑτέρου, ὑπὸ πολλῆς κατειχόμεν λύπης, ἀναλογιζόμενος ὅτι, πόλις ἱκανῶς σημαντικὴ, ἐν τε τῇ ἀρχαιότητι καὶ τῷ μεσαίῳ, παλαιὰ τῶν Ἀθηνῶν ἀποι-

κία, οἷα ἡ Μάδυτος, ἐστερεῖτο τέλεον καὶ συνοπτικωτάτης ἱστορίας.

ὑπὸ τοιούτων προαγόμενος σκέψεων ἐπελαβόμεν τῆς παρούσης «Πατριδογραφίας», ὑποκλέπτων στιγμὰς τινας, ἐκ τῶν φοιτητικῶν μου ἀσχολιῶν. Οὐδαμῶς ἀγνοῶ ὅτι δὲν στερεῖται κηρῶν τὸ βιβλίον μου, ἀλλὰ καὶ εὐχαρίστως θὰ ἔβλεπον τοὺς ἀρμοδιωτέρους μου, ἐπιλαμβανομένους τοῦ ἔργου, καὶ σοφώτερον τὰ κατὰ τὴν φήλην Μάδυτον ἀνερευνῶντας.

Τὸ ἐπ' ἐμοὶ προσεπάθησα, καὶ νομίζω ὅτι κατώρθωσα, νὰ καταστήσω τὴν «Πατριδογραφίαν» μου ἀξίαν μελέτης, τερπνὸν δὲ καὶ ἐπαγωγὸν ἀνάγνωσμα, οὐ μόνον τοῖς φίλοις συμπολίταις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ξένοις· πέποιθα δὲ ὅτι πάντες οὗτοι κριταὶ καὶ οὐχὶ ἐπικριταὶ ἔσονται τῶν πρωτολείων τούτων τῶν πνευματικῶν μου κόπων.

Τελευτῶν, καθῆκον ἀπαραίτητον νομίζω, καὶ δημοσίᾳ νὰ ἐκφράσω τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς καρδίας, μου τῷ σεβαστῷ μοι τῆς ἱστορίας καθηγητῆ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν κ. Σ. Λάμπρῳ, καὶ πᾶσι τοῖς τὴν ὑλικὴν εἴτε ἠθικὴν παρασχοῦσί μοι ἀρωγὴν αὐτῶν, εὐχόμενος τῇ φήλη Μάδυτῳ τὰ βέλτιστα.

*Ἔγραφον ἐν Ἀθήναις
κατὰ Μάρτιον τοῦ 1890*

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ.

Φ. Θ.

Η ΜΑΔΥΤΟΣ

I.

Μία τῶν γραφικωτέρων τοῦ Ἑλλησπόντου θέσεων, ἐξ ἐκείνων, αἵτινες τοῦ παραπλέοντος ταξειδιώτου τὸ βλέμμα μαγνέουσιν, εἶνε καὶ ἡ τῆς πόλεως Μάδυτος, ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς αὐτοῦ ἀκτῆς.

Λεκανοπέδιον μικρόν, ἐγκλείει μεταξύ τῶν δύο αὐτοῦ ὀρέων, ἕτινα καθιστῶσιν αὐτὸ τερπνὴν μάλλον κοιλάδα, μικρὰν μὲν ἀλλ' ἐξόχως ὠραίαν πόλιν, ἧς τὴν βόρειον πλευρὰν ἐγγίζει ἐπιχαρίτως, ὁ ἀ γ ἄ ρ ρ ο υ ς Ἑλλησποντος. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς πόλεως, ἄμπελοι καὶ κῆποι εὐανθεῖς, ἐπὶ γοητευτικῶν καὶ εἰδυλλιακῶν λοφίσκων καὶ τοπιῶν, ἀφίνουσι, πρὸς τὰ ὀπίσω, εὐρὸν πεδίου, ὅπου γοητευτικῶς πλανᾶται τὸ βλέμμα, εἰς τὰς ἀχανεῖς ἐκείνας ἐκτάσεις τοῦ ὀρίζοντος, καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀθαμιλλωμένης ἐδαφιακῆς καλλονῆς, ἐν φυσικῇ ἀπαμίλλῳ ἀρμονίᾳ, ἣν ἐπανξάνει ἐπὶ πολὺ, ἐντεῦθεν μὲν ὁ Ἑλλησποντος, ἐκεῖθεν δὲ τὸ Θρακικὸν πέλαγος.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς σπανίας ταύτης, ὑπὸ τὴν ἔποψιν

τοῦ φυσικοῦ πλούτου, θέσεως, καθ' ἕκασταν τὴν Χερσρόνησον, ἴδρυνται ὑπὸ τὸν γλυκύτατον οὐρανὸν τῆς ἡ Αθηναϊκῆ ἀποικία Μάδυτος.

Ὡς ὄρια ἡ πόλις αὕτη ἔχει, τὸ πλεῖστον τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ στενωτέρου μέρος πρὸς βορρᾶν, πρὸς νότον τὸ Θρακικὸν πέλαγος, πρὸς ἀνατολὰς τὰ Δαρδανέλια καὶ πρὸς δυσμὰς τὴν ἀρχαίαν πόλιν Σηστόν μετὰ τῶν Κοίλων.

Ἡ Μάδυτος δὲν κατέχει σήμερον τὴν θέσιν ἐφ' ἧς τὸ πρῶτον ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν ἀποίκων Αθηναίων. Ἰδρυθεῖσα αὕτη, ὑφ' Ἑλλήνων, κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, ἔδει νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς συνηθείας ἐκείνων, ἃς τοσοῦτον περιέπλεξεν ἱστορικῶς ἡ τύχη των. Κατὰ τὸν μέγαν Γεωγράφον «εἰκάξει ὁ Πλάτων, μετὰ τοὺς κατακλυσμούς, τρία πολιτείας εἶδη συνίστασθαι, πρῶτον μὲν τὸ ἐπὶ τὰς ἀκρωρείας ἀπλοῦν τε καὶ ἄγριον, δευτέρου τὰ ὕδατα, ἐπιπολάζοντα ἀκμὴν ἐν τοῖς πεδίοις· δευτέρου δὲ τὸ ἐν ταῖς ὑπωρείαις, θαρροῦντων ἤδη κατὰ μικρόν, ἕτε δὴ καὶ τῶν πεδίων ἀρχομένων ἀναψύχεσθαι τρίτον δὲ τὸ ἐν τοῖς πεδίοις.»

Κατὰ ταῦτα ἡ Μάδυτος, φαίνεται ὅτι ἐκτίσθη τὸ πρῶτον ἐπὶ τῆς ἀκρωρείας τοῦ νῦν ἀνατολικοῦ αὐτῆς ὄρους, ἐνθα κατὰ τὸν Μεσαίωνα ὑπῆρχε Μοναστήριον τοῦ ἀγίου Βασιλείου, καὶ ἦτις θέσις, δι' αὐτοῦ τούτου τοῦ ὀνόματος γνωρίζεται σήμερον (πρὸβλ. Ἡρ. VII, 33. IX, 220). Προϊόντος τοῦ χρόνου ἔνεκα τῶν ἀναπτυσσομένων αὐτῆς κοινωνικῶν καὶ ἐμπορικῶν σχέσεων, ἐπλησίασε πολὺ πρὸς

τὴν θάλασσαν· κατὰ δὲ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, εὐρίσκομεν αὐτὴν παρὰ τὸν λόφον, ἐνθα τὸ Κυνόσημον εὐρῆται (α). Μετὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἡ Μάδυτος εὐρῆται παρὰ τὴν θάλασσαν, ἐν τῇ σημερινῇ θέσει «Σκαλί(ο)ν», ὡς εὐκόλως ἐκ τοῦ Ξενοφῶντος (Ξενοφ. Ἑλλ. I, α) δυνάμεθα νὰ διδαχθῶμεν. Πολλοὶ παρῆλθον ἔκτοτε αἰῶνες, καὶ ἡ Μάδυτος εὐρίσκειτο ἐν τῇ προμησθεΐσῃ θέσει, (β), ὁπότε ἀναγκάζεται καὶ αὐτὴς νὰ μεταβάλλῃ θέσιν, ὁμολογουμένως λαμπροτέραν τῶν προγεγεστέων.

Τίνας ὅμως λόγοι ἠνάγκασαν τοὺς κατοίκους πρὸς τοῦτο, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ γνωσθῶσιν ἐπακριβῶς. Παράδοσεις διάφοροι φέρονται ἀνὰ τὰ στόματα τοῦ λαοῦ, ἐξ ὧν μόνον τοῦτο δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι δηλαδὴ ἡ μεταλλαγή αὕτη τῆς θέσεως ἐγένετο ἐν ἀπομεμακρυσμένοις χρόνοις, διότι ἂν αὕτη συνέβαινε κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα, πολλῶν δὲ μᾶλλον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος, ὡς τινες νομίζουσι τότε θὰ συνεφώνουν πρὸς ἀλλήλους

(α) «... τὸ δὲ εὐώνυμον (τῶν Ἀθηναίων) ὑπερεβλήκει ἤδη τὴν ἄκραν ἢ Κυνὸς σῆμα λέγεται καὶ τοῦ χωρίου τοῦ περὶ Κυνὸς σῆμα ὀξεῖάν καὶ γωνιώδη τὴν περιβολὴν ἔχοντος, ὥστε τὰ ἐν τῷ ἐπέκεινα αὐτοῦ γινόμενα μὴ κάτοπτα εἶναι» Θουκ. VIII, 96—100 καὶ ἐφεξῆς.

(β) Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ εὐρῆται σήμερον ἑλεεινά τινα ἐρείπια μαρτυροῦντα Βυζαντινὴν τέχνην καὶ ἐποχὴν· εὐρέθη δὲ ἐν αὐτῇ μία κολυμβήθρα σταυροειδῆς, δύο χαλκὰ νομίσματα, τὸ ἅγισμα τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου, καὶ ἄλλα τινά, περὶ ὧν κατωτέρω.

οί γεροντότεροι, καὶ δὲν θὰ ὑπῆρχε ποικιλία παραδόσεων, περὶ οὗτω προσφάτου γεγονότος. Μᾶλλον ὀρθῆ φαίνεται μοι ἡ γνώμη, καθ' ἣν ἡ μεταλλαγή αὕτη τῆς θέσεως, συνέβη κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ὁθωμανῶν κατάρτησιν τῶν μερῶν ἐκείνων, διότι εἶνε ἀληθὲς ὅτι καθ' ἅπαντα τὸν μεσαίωνα ἡ Μάδυτος εὐρίσκετο ἐν τῇ θέσει Σκαλί(ο ν). Ὁπωσδήποτε, γενικῶς ἐξεταζομένου τοῦ πράγματος, ἡ τελευταία τῆς Μαδύτου θέσις, εἶνε προφανῶς λαμπρότερα τῶν προηγουμένων, ὡς ἐν ἑτέρῳ κεφαλαίῳ θὰ ἴδωμεν.

Παρὰ τὴν Μάδυτον ὑπάρχει, γραφικώτατος τις κολπίσκος, γνωστὸς ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὑπὸ τὸ ὄνομα: Κοίλα, Κοίλια τὴν σήμερον καλούμενος. Ἐν τῇ παρὰ τὸν κολπίσκον κοιλάδι πλησίον τῆς θαλάσσης ἀναφαίνεται μετὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα (ἢ καὶ πρὸ αὐτοῦ ἴσως) ἡ πόλις τῶν Κοιλιανῶν. Μέχρι τοῦδε ἀγροεῖται ἡ πόλις αὕτη πῶς καὶ πόθεν τὴν ἀρχὴν τῆς ἔλαβεν (α). Ἀλλ' ἠτύχησα νὰ μάθω τὰ κατ' αὐτὴν τῆς ὁποίας καὶ ψήφισμά τι διασώζεται ἐν Μαδύτῳ, μελετῶν τὰ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διακυβέρνησιν τῆς Μαδύτου ἐν τῷ μεσαίῳ. Καὶ δὴ ὁ κατὰ τὸν ἡ' αἰῶνα ἀκμάσας ἐπίσκοπος Μαδύτου Λέων ἢ Λεωνίδης, ὑπογράφεται ἐν τοῖς

(α) «S' ignore l' emplacement de la ville (τῆς πόλεως τῶν Κοιλιανῶν), jusqu' ici inconnue; c' etait très probablement une ville de Thrace, voisine de Madyte.

(Notes épigraphique et paléographique. S. Lampros. ἐν ταῖς Melanger Greaux.)

πρακτικοῖς τῆς ἑβδόμης οἰκομενικῆς συνόδου « Λεωνίδης ἐπίσκοπος Μαδύτου καὶ Κοίλης » « Λεωνίδης ἀνάξιος ἐπίσκοπος Κοίλων » ἐν δὲ τῇ δευτέρῳ πράξει τῆς συνόδου « Λέων ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Μαδύτου »

Ἡ πόλις λοιπὸν τῶν Κοιλιανῶν, ἢ τὰ Κοίλα, δὲν ἦτο ἄλλη εἰμὴ μία οὕτως εἰπεῖν συνοικία τῆς Μαδύτου καὶ ὁ λόγος εἶνε ὁ ἑξῆς. Ἡ Μάδυτος τότε, ὡς καὶ νῦν, ἔστερειτο λιμένος· οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς εἶχον ἀνάγκη τοιοῦτου, ἐπιδιδόμενοι κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος εἰς τὰ ναυτικά. Ἀλλ' ἐξ ἄλλου εἶνε γνωστὸν ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ πολὺ πρὸ αὐτῆς οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιάται, καὶ οἱ ἐκάστοτε τῆς Χερσονήσου δεσπότες, τὰ Κοίλα εἶχον σταθμὸν τῶν κατὰ τὸν Ἑλλησπόντον στόλων των. Καὶ κατὰ τοὺς πρώτους δὲ αἰῶνας τοῦ μεσαίου πρὶν εἶτι ἀναπτυχθῆ ἡ Καλλιπόλις, ἐν τῷ λιμένι τῶν Κοίλων, εἶχε συγκεντρωθεῖ ἅπαν τοῦ Ἑλλησπόντου τὸ ἐμπόριον (α). Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λοιπὸν λόγους, μερὶς τις τῶν κατοίκων Μαδύτου εἶχε μεταβεῖ ἐκεῖ καὶ κατοικήσει, ἀπαρτίσασα τὴν πόλιν τῶν Κοιλιανῶν (πρβλ. Notitia ep. gr. σελ. 670). Καὶ διὰ τοῦτο ἴσα ἴσα ἐκλείπει ὀλοτελῶς ἡ πόλις αὕτη, μετὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα, ὅποτε τὸ ἐμπόριον τοῦ Ἑλλησπόντου μεταβιβάξε-

(α) Est portus Coelus Ateniensibus et Lacedaemoniis navali acie decenentibus, Laconiae classis signatus excidio. Pom. Mel. l. II, c. II πρβλ. Plin 4,18 Ἄν. Κομν. Ἀλεξιάδα, XIV, 3. Νικητ. περὶ Μανουήλ V, 4 κ.τ.λ.

ται εἰς τὴν Καλλιόπολιν. Ποῦ ἀκριβῶς ἔκειτο ἡ πόλις τῶν Κοιλανῶν δὲν δυνάμεθα κατ' ἀκριβείαν νὰ γνωρίσωμεν· διότι σήμερον ἐκεῖ, μόνον ἐν ἐρείπιον μεγαλοπρεπὲς σώζεται, περὶ οὗ θὰ ἴδωμεν ἐφεξῆς, καὶ ὅπερ ὁμοῦ μαρτυρεῖ ἐν μέρει ὅτι ἡ πόλις ἔκειτο παρὰ τὴν παραλίαν (α), ὡς ἐξάγεται καὶ ἐκ τῶν αἰτιῶν αἵτινες προῦκάλεσαν τὴν ἴδρυσιν τῆς πόλεως ταύτης. Ἦτις ἄλλως πολὺ πιθανῶς ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς Στέφανον τὸν Βυζάντιον νὰ ὀνομάσῃ τὴν Μάδυτον πληθυντικῶς διὰ τοῦ Μάδυτα. Ἀλλὰ περὶ τούτου λέγω ἀμέσως τὰ δέοντα.

Ὅτι ὁμοῦς ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ λόφου Μάλτεπε παρὰ τὸν λιμένα τῶν Κοίλων, πόλις, καθάτινες φρονοῦσι, τοῦτο δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξακριβώσω.

II.

Πόθεν ὁμοῦς ἡ Μάδυτος, τὸ ὄνομα τοῦτο προσέλαβεν ἔμμεν καὶ θὰ μείνη ἄγνωστον.

Γινώσκουμεν ὅτι πρῶτος Ἐκαταῖος ὁ Μιλήσιος, ὁ πολὺ πρὸ τοῦ Ἡροδότου ἀκμάσας ὀνομάζει τὴν πόλιν ταύτην Μάδυτον· ἐφεξῆς δὲ ὁ Ἡρόδοτος καὶ πάντες οἱ μετ' αὐτὸν συγγραφεῖς καλοῦσιν αὐτὴν οὕτω, μέχρι τοῦ πέμπτου αἰῶνος, ὁπότε πρῶτος ὁ Στέφανος Βυζάντιος ἐν τῷ «περὶ πόλεων» συγγράμματί του καλεῖ αὐτὴν

(α) Εὐρέθησαν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ τὰ παλαιὰ ὑδραγωγεῖα τῆς πόλεως, καὶ ἐν ἀγαλμα· ἀνασκαφαὶ ὁμοῦς δὲν ἐγένοντο εἰσέτι.

Μαδυτὸς καὶ Μάδυτα. Ἐκ τούτου ἔλαβον ἀφορμὴν καὶ πάντες οἱ μετ' αὐτοῦ βυζαντινοὶ συγγραφεῖς νὰ διαφορῶσι τὴν λέξιν, ὅτε μὲν γράφοντες Μάδυτος ὅτε δὲ Μάδυτα.

Ἄλλ' ἡ ἐξακριβώσις τῆς ἐτυμολογίας τῆς λέξεως καταντᾷ ἐπὶ τοσοῦτον δύσκολος, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Στέφανος Βυζάντιος ἀγνοεῖ τὸ πρᾶγμα καίτοι ἐν τῷ προορηθέντι συγγράμματί του καταγίνεται εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τῆς ἐτυμολογίας τῶν διαφορῶν πόλεων καὶ ἐθνῶν.

Τινὲς φρονοῦσιν ὅτι ἐκλήθη οὕτως ἡ πόλις αὕτη, διότι οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐλάτρευον περισσότερον τῶν ἄλλων θεῶν, τὸν Κάστορα καὶ Πολυδεύκην, ὡς ἐκ τούτου δέ, λέγουσιν, ὁ τιμιώτερος ὄρκος τῶν ἦτο «Μὰ τοὺς δύο» ἐντεῦθεν ἐκλήθη Μάδυτος, ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη ὅσον εὐφυῆς εἶνε τοσοῦτον καὶ ἀπίθανος, καθ' ὅσον οὐδεμίαν ἀπόδειξιν ἔχομεν περὶ τῆς ἀληθείας αὐτῆς. Οὐδεὶς ἐκ τε τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νεωτέρων, ἔγραψέ τι περὶ τῆς παραγωγῆς τοῦ ὀνόματος· μόνον δὲ εἰς λεξικογράφος Γερμανός, ὅστις πάντων τῶν ὀνομάτων τὰς ῥίζας καὶ τῶν πόλεων καὶ τῶν ἐθνῶν πειροῖται νὰ ἀνεύρῃ ἐν τῇ Γερμανικῇ γλώσσῃ, λίαν ἀνοήτως παρεδέχθη τὸ Μάδυτος, ἐκ τοῦ μαδῶ!!!! Ὁ δὲ Pomponius Melas λέγει ἀρκετὰ περὶ τοῦ ἱστορικοῦ τούτου ὀνόματος τῆς Μάδυτον, καὶ ὁραματιάξει σωρείαν παραμορφώσεων αὐτοῦ (α).

(α) Pro Macido Madytum reposuimus ex omnibus. Nescio qui ex Stephano Malides legere velint cum is habeat, Μαδυτὸς

Τοιοῦτον εἶνε τὸ πόρισμα τῆς μελέτης μου περὶ τῆς τοποθεσίας καὶ τοῦ ὀνόματος τῆς Μαδύτου.

III.

Ἀλλ' ἡ ἱστορία αὐτῆς, συνδέεται στενώτατα, μετὰ τῆς ἱστορίας τῆς Χερρονήσου, ἐν τῇ ἀρχαιότητι μάλιστα, καθόσον μονομερῶς ἡ Μάδυτος οὐδέποτε ἠδύνατο νὰ δράσῃ, ὡς μὴ σχοῦσα σχετικῶς τοσαύτην ἀνάπτυξιν. Ἰνα λοιπὸν κατανοηθῇ ἡ ἱστορία τῆς Μαδύτου δέον νὰ ἀναφέρωμεν ἐν ὀλίγοις καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Χερρονήσου, καὶ δὴ τὰς αἰτίας καὶ τοὺς λόγους δι' οὓς ἡ Μάδυτος ἰδρῦθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὡς καὶ αἱ γείτονες πόλεις αὐτῆς.

Ἡ θρακικὴ Χερσόνησος ἢ Χερρόνησος, καθὰ ὁ πατήρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος διδάσκει, κατακεῖτο τὸ πάλαι ὑπὸ τῆς Ἀριανῆς ἐκείνης φυλῆς, ἥτις κατὰ τοὺς προῖ-

et Mάδυτα. Posterius, quod hic posuerunt duae editiones, neutro genere exhibent, notit. eccles. notante artelio h. v et Holstenio ad Stephano p. 195. Hic Codice omnes ferminantienem in os fuadent quam frequentant veteres auctores, tum, et Madytos, et quibustam M S S. recte receptum est. Alibi ista vox in Abytos transiit mutatas veluit Livio 33, 38 ubi Madytos reposuit primum Glareanus probantibus aliis in Herodoto 7, 33. T z e t z e ad Lycophron V, 1432. Alias deprovationes dabit liv. 31, 16, 6. Dare etiam hoc nomem vult Gronovius Scylaci Madytos, Macedos, Maihios (!) Mathidos(;) » Pomp. Mel. liv. 11, c. 11.

στορικούς χρόνους, κατέλαβεν ἅπασαν τὴν Θρακίαν, ἧς μέρος ἀποτελεῖ ἡ Χερρόνησος.

Τὰ θρακικὰ ἔθνη τῶν Καυκόνων, Μινυῶν κτλ. κυριαρχούμενα τότε ὑπὸ πολλῶν καὶ μικρῶν ἡγεμόνων, καὶ διηρημένα εἰς μικρὰς ἐπικρατείας, ἦσαν τὰ πρῶτα ἐγκύψαντα εἰς τὴν μελέτην τῆς φύσεως, καὶ τοῦ παγκοσμίου αἰνίγματος, ζητήματα, ἅτινα εἰς τόσον ὑψηλὴν θέσειν οἱ ἐν Ἀθήναις μεγάλοι νόες ἤγαγον.

Ὁ Ὀρφεὺς πρὶν εἶτι συγκινήσει τὸν Ἀθῆναι καὶ κλεῖσῃ τὴν Εὐρυδικὴν, ἦτο σοφιστὴς τῆς ἐποχῆς του ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις, περιφανῆς μεταξὺ πολλῶν τοιούτων ὁμοφύλων του.

Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐν τῷ ὁρίζοντι τῆς Ἑλλάδος, καὶ μάλιστα τῶν Ἀθηναίων, τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, ἐποίησατο μεγάλῃς ἀναπτύξεως προόδους.

Τότε οἱ τὴν Χερρόνησον οἰκοῦντες, αἰσθόμενοι τὴν ἀνάγκην ἀρχηγοῦ ἐστρεψαν τὸ βλέμμα πρὸς τὰς Ἀθήνας ὀδηγηθέντες ὑπὸ τοῦ Μαντείου· συνωδὰ δὲ ταῖς ὀδηγίαις τούτου ἐξελέξαντο ἑαυτοῖς ἀρχηγὸν Μιλτιάδην τὸν Κυψέλου, συγκατανεύσαντα νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν χώραν τῶν μετὰ πολλῶν ἐποίκων συμπολιτῶν του καὶ ἀναλάβῃ τὴν διακυβέρνησιν αὐτῆς. Τύχῃ ἀγαθῇ ὁ Μιλτιάδης ἦλθεν ἐνταῦθα συνεπιφέρων τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν, τὰ ἑλληνικὰ ἦθη, τοὺς ἑλληνικοὺς πολιτικοὺς θεσμούς. Ἐκτοτε ἤρξαντο στοιχηδὸν κτιζόμεναι αἱ πόλεις ἐν τῇ Χερρονήσῳ ὧν ἐπρώτεον ἡ Καλλιπολις,

Ἐλαιούς, *Λυσιμαχία*, *Καρδία*, *Χερρόνησος*, *ΜΑΔΥΤΟΣ*, *Κριθωτή*, *Σηστός* καὶ ἄλλαι.

Ἄλλ' ἐν τῇ περιπλόκῳ ἀνελίξει τῆς Ἱστορίας, τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἡ θέσις τῆς Χερρονήσου ὑπῆρξεν ἐν τῶν πεδίων ἐκείνων, ἐφ' οὗ ἡ παλίντροπος *Μοῖρα* ἐπαιξε τὸ παίγνιόν της. «*Ἡ Χερρόνησος κατὰ τὸν Στραβῶνα, ἦν αὐτόνομος τὸ πρῶτον, πορθομένη δὲ ὑπὸ τῶν βαρβάρων, ἠναγκάσθη προστάτην ἐλέσθαι Μιθριδάτην τὸν εὐπάτορα, . . . ἐξ ἐκείνου δὲ τοῦ χρόνου, τοῖς τοῦ Βοσπόρου δυνάσταις ἡ Χερρόνησος ὑπήκοος μέχρι νῦν ἐστὶ . . . ἔχουσι δὲ ταύτην κεκακωμένην πᾶσαν ὑπὸ τῶν συνεχῶν πολέμων. Οὕτως δὲ ἡ θέσις αὐτῆς ἡ ἐπίκαιρος, διήγειρε πάντοτε τὰς κατακτητικὰς ὁρέξεις τῶν διαφόρων ἡγεμόνων. Καὶ δὴ μετὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους, καταλαβόντες αὐτὴν οἱ Ἀθηναῖοι, μόλις μετὰ πάροδον αἰῶνος, ἀπὸ τῆς πρώτης ὑπὸ τοῦ Μιλτιάδου κατοχῆς, ἠδυνήθησαν νὰ ἀνακυρῆξωσιν αὐτὴν μέρος τῶν κτήσεων των. Μόνον δὲ κατὰ τὸ 452 τὸ πρῶτον ἤδη ἐπισήμως ἐπεμψεν ἐκεῖ ὁ Περικλῆς χιλίους κληρούχους Ἀθηναίους (Διοδ. Σικελιώτης 11, 8).*

Μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, οἱ Ἀθηναῖοι ἀπώλεσαν τὴν Χερρόνησον, διότι κατέλαβον αὐτὴν ἐπὶ μικρὸν οἱ Σπαρτιάται, οἵτινες μάλιστα διὰ τῆς Ἀνταλκιδείου εἰρήνης τοῦ 387 π. Χ. ἀπέκοψαν αὐτὴν ἐντελῶς τῶν Ἀθηναϊκῶν κτήσεων. Ἐν τούτοις κατὰ τοὺς ἐφεξῆς χρόνους οὐδ' αὐτοὶ οἱ Σπαρτιάται ἠδυνήθησαν νὰ στηρῆξωσι τὴν κατοχὴν των ἕνεκα τῶν συχνότατα συμβαι-

όντων ταραχῶν, μὴ ἀρεσκομένων τῶν Χερρονησιτῶν εἰς τὴν ξένην τῶν Σπαρτιατῶν δύναμιν. Ταῦτα καλῶς κατενόησε καὶ ὁ Κερσοβλέπτης, ὅστις καίτοι ἦτο κύριος ἀπάσης τῆς χώρας παρητηθῆ πάντων τῶν ἐπ' αὐτῆς δικαιωμάτων χάριν τῶν Ἀθηναίων, ἐπιφυλάξας δι' ἑαυτὸν, μόνον τὴν ὀχυρὰν πόλιν *Καρδίαν*. Ἐν τούτοις καὶ μετὰ τὴν οἰκιοθελῆ ταύτην παραχώρησιν, μόνον κατὰ τὸ 353 π. Χ. ἠδυνήθησαν μονίμως καὶ σταθερῶς τὴν *Θρακικὴν Χερσόνησον* νὰ καταλάβωσιν οἱ Ἀθηναῖοι, ὅποτε καὶ νέους κληρούχους ἐπεμψαν ἐκεῖ (α).

Τοιαύτη ἡ τύχη τῆς Χερρονήσου, συνεπῶς δὲ καὶ τῆς *Μαδύτου*, μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης. Αἴφνης ὅμως νέος ἐχθρὸς ἀναφαίνεται, *Φίλιππος* ὁ *Μακεδὼν* οὗτος ἅμα τῇ εἰς τὸν θρόνον τῆς *Μακεδονίας* ἀναρρήσει του, διατρέξας ὅλην σχεδὸν τὴν *Θράκη*, ἀπειλητικῶς ἤδη προῦχῶρι πρὸς τὴν Χερρόνησον, καὶ μόλις οἱ Ἀθηναῖοι ἠδυνήθησαν νὰ ἀναχαιτίσωσιν αὐτόν, ἐξασφαλίσαντες ἑαυτοῖς τὴν Χερρόνησον, διὰ τῆς κατὰ τὸ 340 π. Χ. συμβάσεως συνθήκης τοῦ *Φιλοκράτους*. Τὸ κερβέρειον ὅμως βλέμμα, τοῦ μεγάλου τῆς ἀρχαιότητος ὀήτορος καὶ δεινοῦ πολιτευτοῦ *Δημοσθένους*, προεῖδεν ὅτι ὁ *Φίλιππος*,

(α) Χάρης δὲ ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς ἐκπεύσας εἰς Ἐλλησποντον καὶ Σηστόν πόλιν ἐλὼν τοὺς μὲν ἠβῶντας ἀπέσφαξε, τοὺς δὲ ἄλλους ἐξηνδραποδίστατο. Κερσοβλέπτου δὲ τοῦ Κότυος, διὰ τὴν πρὸς Ἀθηναίους φιλίαν, ἐγχειρίσαντες τοῖς Ἀθηναῖοις τὰς ἐν Χερρονήσῳ πόλεις πλὴν *Καρδίας* ἀπέστειλεν ὁ δῆμος κληρούχους εἰς τὰς πόλεις (Διοδ. Σικελ. 16, 34.4).

ἀπέναντι τῶν συμφερόντων αὐτοῦ καὶ ὄρκους καὶ συνθήκας θὰ κατεπάτει· διὸ καὶ πείθει τοὺς Ἀθηναίους νὰ πέμψωσιν ἐκεῖ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Διοπέδου, στρατὸν καὶ στόλον, οὔτινες μέρος μὲν θὰ ἐστάθμηνεν εἰς τὸν Μέλανα κόλπον, μέρος δὲ εἰς τὰ Κοῖλα τὸν λιμένα Μαδύτου. Ἀτυχῶς ὅμως ὁ Φίλιππος, διὰ τῆς ὑπερόχου αὐτοῦ δυνάμεως, καὶ τῆς μὴ συντόνου τῶν Ἀθηναίων βοηθείας, κατάρθωσε νὰ κυριεύσῃ τὴν Χερρόνησον. Οἱ Χερρονησίται δυσκόλως ἔφερον τὸν τυραννικὸν τοῦ Φιλίππου ζυγόν, καὶ ἐπόθουν τὸ δημοκρατικὸν τῶν Ἀθηναίων πολιτεύμα· ἀπεφάσισαν λοιπὸν διὰ τῆς βοηθείας τῶν Ἀθηναίων, ν' ἀποτινάξωσι τὸν ζυγὸν τοῦ Φιλίππου καὶ νὰ ἐπανακτήσωσι τὴν ἐλευθερίαν των. Μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς Χερρόνησου ἐπρώτερον τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἢ Σηστός, Μάδυτος, Ἐλαιοῦς καὶ Ἀλωπεκόνησος. Πράγματικῶς δὲ τῇ βοηθείᾳ τῶν Ἀθηναίων ἠδυνήθησαν αἱ πόλεις αὗται νὰ ἀποδιώξωσι τὰς τοῦ Φιλίππου στρατιωτικὰς φρουρὰς κακὰς κακῶς, ἐφ' ᾧ καὶ εὐχαριστήριον ἀξιόλογον ψήφισμα ἐπεμψαν τοῖς Ἀθηναίοις τὸ ἑξῆς.

«Χερρονησιτῶν, οἱ κατοικοῦντες Σηστόν, Ἐλαιοῦντα Μάδυτον, Ἀλωπεκόνησον, στεφανοῦσιν Ἀθηναίω τὴν βουλὴν καὶ τὸν Δῆμον, χρυσῶ στεφάνῳ, ἀπὸ ταλάντων ἑξήκοντα, καὶ χάριτος βωμὸν ἰδρύνονται καὶ δῆμον Ἀθηναίων ὅτι πάντων μεγίστων ἀγαθῶν παραίτιος γέγονε Χερρονησίταις, ἐξελόμενος ἐκ τῆς Φιλίππου, καὶ ἀποδοὺς τὰς πατρίδας τοὺς νόμους, τὴν ἐλευθερίαν τὰ

ιερά. Καὶ ἐν τῷ μετὰ ταῦτα αἰῶνι παντὶ οὐκ ἔλλείψει εὐχαριστῶν καὶ ποιῶν ὅτι ἂν δύνηται. Ταῦτα ἐψηφίσαντο κοινῶ βουλευτηρίῳ» (Δημ. 18, 32). — Ἀλλ' ἢ ἐν τῷ ψηφίσματι ἐκφραζομένη ἀγαθὴ ἐλπίς, τῶν Χερρονησιτῶν, δὲν ἐξεπληρώθη, διότι ἐντὸς μικροῦ, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἕλληνες ἅπαντες ἔκυπτον πρὸ τῆς Μακεδονικῆς ἰσχύος καὶ βίας. Οὕτω δὲ ὑπερήφανος μετ' οὐ πολὺν διέτρεχε τὴν Χερρόνησον, ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, καὶ ἐπήδα εἰς τὴν ἀντίπεραν ἀκτὴν τοῦ καλλιρροῦ Ἑλλησπόντου, θύων ἐπὶ τῶν ἀρχαίων τῆς Τρωάδος τάφων, καὶ προδιαγράφων ἐν τῇ φαντασίᾳ του, τὴν μεγάλην ὁδὸν ἣν ἐμελλε νὰ διανύσῃ, πληρῶν χρυσῶν σελίδων τὴν ἱστορίαν, εισάγων δὲ τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν, τὰ ἑλληνικὰ ἦθη, τὴν θείαν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν, ἐκεῖ ὁπόθεν κατὰ προνοιακοὺς λόγους, ἐμελλεν ἐκ πενιχρᾶς πολίχνης, νὰ ἀνατεῖλλη ὁ τῆς ἀνθρωπότητος Σωτήρ.

Τοιαύτη ἡ ἀρχαία τῆς Μαδύτου ἱστορία, ἣτις ἄλλως πως δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκτεθῇ, εἰμὴ συνημιμένως μετὰ τῆς καθόλου ἱστορίας τῆς Χερρόνησου. Ἀλλὰ ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις τὸ πρᾶγμα μεταβάλλεται πως· καὶ ἴσα ἴσα ἐνταῦθα ἔγκειται ἡ μεγαλειτέρα δυσκολία περὶ τῆς ἐξακριβώσεως τῶν κατὰ τὴν Μάδυτον ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις. Διότι ὡς μὴ δυναμένη φυσικῶ τῷ λόγῳ νὰ δράσῃ μονομερῶς ἡ Μάδυτος, ἐλαχίστης ἢ μᾶλλον οὐδεμίας ἤξει ὠθη προσοχῆς ὑπὸ τῶν συγγραφέων τῆς ἐποχῆς ταύτης.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἐκ τῶν Ἑλλήνων παρέλαβον τὴν Χερρόνησον οἱ Ῥωμαῖοι, οἵτινες φαίνεται ὅτι πολὺν χρόνον διέμειναν ἐν τοῖς τόποις ἐκεῖνοις. Προχειροτέρα δὲ ἀπόδειξις τούτου πρόκειται ἀφ' ἐνὸς μὲν ὁ ἐν τοῖς Κόλλοις, λαμπρὸς πύργος μετὰ μακροῦ τείχους, καθαρῶς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς καὶ ὁ ἐκεῖ εὑρεθεὶς μαρμαρίνος τάφος σωζόμενος ἐν τῷ ναῷ τοῦ Χριστοῦ τῆς Μαδύτου, καὶ οὗτος ἐποχῆς ῥωμαϊκῆς καὶ τέχνης, ἀφ' ἑτέρου δὲ μαρτυρεῖ τὴν ἐπὶ πολὺν διαμονὴν τῶν Ῥωμαίων ἐν τοῖς τόποις ἐκεῖνοις, ἔθιμόν τι Ῥωμαϊκὸν τελούμενον πληρέστατα ἀνὰ πᾶσαν Καθαρὰν Δευτέραν ἐν τῇ Κριθιά, τὸ τῆς ἀνασκολοπήσεις τῶν κυνῶν. Ὁρισμένως δὲ ἀναφέρεται μεταβὰς εἰς Μάδυτον, Σύλας ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, καὶ μάλιστα Ἀντίοχος ὁ τῆς Συρίας.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἰδρύσεως τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ἡ Μάδυτος εὐρίσκετο ἐν μεγάλῃ σχετικῇ ἀναπτύξει, καθόσον κατὰ τὰς σημειώσεις Φιλίππου τοῦ Κυπρίου, ἀπετέλει ἰδίαν ἐπαρχιακὴν ἔδραν, τῆς τότε γενικῆς διαιρέσεως τῆς Εὐρώπης εἰς ἐπαρχίας· ὡς δὲ θὰ ἴδωμεν ἐν ἑτέρῳ κεφαλαίῳ, ἡ Μάδυτος ἦν τότε δεκάτη ἐπισκοπικὴ πόλις. Κατὰ δὲ τοὺς χρόνους Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου, προήχθη εἰς Μητροπολιτικὴν ἔδραν εἰς ἣν ὑπήγοντο καὶ ἐπισκοπαί. Ὅτι δὲ ἡ Μάδυτος ἦν τότε ἡ ἀκμαιοτέρα σχεδὸν πόλις τοῦ Ἑλλησπόντου μαρτυρεῖ ὁ κατὰ τὸν πέμπτον μ. Χ. αἰῶνα γράφων Στέφανος Βυζάντιος (Στεφ. Βυζ. περὶ πόλεων σελ. 349 αὐτόθι σελ. 434) ὅστις τὴν μὲν Μάδυτον καλεῖ πόλιν, τὴν δὲ Καλλιπόλιν

πολίχνην. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ Καλλιπόλις ἀκολούθως ἐπροώδευσε πολὺν περισσότερον τῆς Μαδύτου, γενομένη κέντρον ὄλου τοῦ ἐμπορίου τοῦ Ἑλλησπόντου, ἀλλὰ μέχρι τοῦ 1^{ου} αἰῶνος ἡ Μάδυτος ἀπαρτίζει ἰδίον βασιλικάτον, καὶ πολὺν εἰσέτι μετὰ ταῦτα. Ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου, τὸ βασιλικάτον Μαδύτου, ἐδωρήθη Μιχαὴλ τῷ Ψελλῷ, λίαν εὐνοουμένῳ ὑπ' αὐτοῦ διὰ τὴν σοφίαν καὶ τὴν πολυμάθειάν του. Αὐτὸς δὲ οὗτος ὁ Μιχαὴλ γράφων τῷ «κριτῇ Θράκης καὶ Μακεδονίας» προσθέτει καὶ τὰ ἑξῆς «... οἶμαι σου μὴ ἀγνοεῖν τὴν λαμπρότητα, εἰ δὲ ἴσως ἠγνόηκας, διδάχθητι παρ' ἐμοῦ ὅτι τὸ βασιλικάτον Μαδύτου ἀναφαιρέτως ἡμῖν ὁ μακαρίτης βασιλεὺς κῦρ Κωνσταντίνος ὁ Μονομάχος ἐχαρίσατο, δοὺς ἐν βασιλικαῖς χρυσοβούλοις γράμμασιν ἐξουσίαν, διδόναι τοῦτο, ᾧ τιμὴν ἂν βουλώμεθα· ἡμεῖς δὲ καίτοι γε πολλῶν ἐξαιτουμένων δραστηρίων τὰ πολλὰ καὶ ἱκανῶν πρὸς τὰ πράγματα, τῷ παρόντι γραμματοκομιστῇ κατεπιστεύσαμεν...» Ἐπειδὴ δὲ ὁ Μιχαὴλ ἐνδιαφέρετο ὡς ἐκ τοῦ ἀξιώματός του, περὶ τῆς Μαδύτου ἔγραψε καὶ ἄλλας ἐπιστολάς σχετικὰς πρὸς αὐτήν, ἐξ ὧν ἡμῖν μόνον τοῦτο ἐνδιαφέρει ὅτι δηλαδὴ ἡ Μάδυτος κατὰ τὴν ἐποχὴν του ἔκειτο ἐν τῷ Σκαλίῳ.

Ὅπως δὲ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης φαίνεται παρακμάσασα ἡ Μάδυτος, καὶ μάλιστα κατὰ τοὺς ἐνετικὸς χρόνους (α). Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀναδεικνύει αὕτη

(α) « Dans le grande partage, les trois premiers sans partie

σπουδαιότατον ἱεράρχην τὸν Εὐθύμιον περὶ οὗ θὰ ἴδωμεν τὰ δέοντα ἐν ἐτέρῳ κεφαλαίῳ. Ἀλλ' ἡ μόνη σπουδαιότης αὐτῆς ὡς πόλεως ἦν, ὅτι εἶχεν ἰσχυρὰ φρούρια, καθόσον καὶ ὁ ἐν τοῖς Κοίλοις πύργος φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε τότε ἐν καλῇ καταστάσει, τοῦ λιμένος χρησιμεύοντος ὡς σταθμοῦ τῶν πολεμικῶν πλοίων καὶ πάλιν.

Ὅπως δὲ ὡς φρούριον ἰσχυρὸν ἀναφέρουσιν αὐτὴν οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς καθ' ἣν ἐποχὴν ἐκυρίευσεν ταύτην οἱ ὀθωμανοὶ « Σουλεϊμάνης μὲν οὖν, διηγεῖται ὁ Χαλκοκονδύλης Βυζαντινὸς συγγραφεύς, Σουλεϊμάνης μὲν οὖν ὁ Οὐρχάνεω, τὴν βασιλείαν παραλαβὼν (κατὰ τὰ μέσα τοῦ ιδ' αἰῶνος) τοῖς τε ἔλλησιν ἐπιῶν, ἐπολέμει αὐτίκα, καὶ ἀνδράποδα ἀπὸ τῆς εἰς τὴν Ἀσίαν Ἑλληνικῆς χώρας, ὡς πλεῖστα ἀγόμενος, καὶ εἰς Εὐρώπην διαβάς, τὴν μετὰ Χαλίλω πρότερον κατὰ τὴν Χερρόνησον πρὸς Ἑλληνας διενεχθέντων, ἐναγόντων τε καὶ ἐξηγνομένων αὐτῷ τὴν διάβασιν, ὡς ἡ Εὐρώπη εἶη τε χώρα περικαλλὴς καὶ εὐχερῆς χειρῶσασθαι ὑπὸ Σουλεϊμάνου βασιλέως. Ἐντεῦθεν διαβιβάσας στρατὸν οὐ πο-

du lot des croisés ; Sestos seule manque, mais à sa place, en trouve le mom de sa voisine Madytos. De toute ces villes (τῆς Σηστοῦ, τῆς Πλαγίας [Πλαγιάρι] τῆς Ποτιδανίας καὶ αὐτῆς τῆς Μαδύτου) Gallipoli seule avait de l'importance pour Venise. » (Histoire comm. du levant au moyen âge par Heud).

λὴν τὴν τε Χερρόνησον ληΐζεται καὶ τὸ πρότερον ἔτι φρούριον καὶ ΜΑΔΥΤΟΝ κατασχόντες, καὶ ἄλλα ἄλλα πολίσματα κατὰ τὴν Χερρόνησον, ἐπέδρομον (Λέων Χαλκοκονδ. V. 4).

Φέρεται παράδοσις τις ἀνὰ τὰ στόματα τοῦ λαοῦ, καθ' ἣν οἱ Μαδύτιοι ἐκονσίως παραδοθέντες τῷ Σουλεϊμάνῃ, ἔλαβον παρ' αὐτοῦ διάφορα προνόμια, μεταξὺ τῶν ὁποίων, ἐν δὲν ἐπέτρεπεν εἰς ἀλλόφυλον ἐπὶ πολὺν νὰ διαμείνῃ ἐν Μαδύτῳ. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ πόλις αὕτη θαυμασίως πῶς ἀμιγῆς ἔμεινε παντὸς ξενικοῦ, ἢ φιλετικοῦ στοιχείου μέχρι τῆς σήμερον, καὶ τὸ τοιοῦτον βεβαίως εἶνε ἄξιον σημασίας πλείστης, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξακριβώσω τὴν παράδοσιν ταύτην, ἥτις ἄλλως μοι φαίνεται πιθανωτάτη.

Ὅπως δὲ ποτε τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τῆς νεωτέρας ἱστορίας τῆς Μαδύτου, ἀλλὰ καὶ τὸ τέλος

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους δὲν συνέβη τι ἄξιον λόγῳ αὐτὴν εἰμὴ ἡ μεγάλη ἐκείνη τοῦ 1863 πυρκαϊά, ἥτις ἐκ τῆς συνοικίας « Πηγάδας » μεταδοθεῖσα ἀπετέφρωσε τὸ πλεῖστον μέρος τῆς πόλεως ὡς καὶ ἡ κατὰ τὸ 1854 ἐνσκήψασα εἰς τὴν πόλιν πανώλης, ἢ πολλοὺς Μαδυτίους Ἰνδιπροϊάψασα. Ἀλλ' ἐκ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔλαβε νέαν ὄψιν ἡ Μάδυτος μετὰ τὴν πυρκαϊὰν μάλιστα. Δύναται δὲ καὶ τοῦτο νὰ προστεθῇ εἰς τὴν νεωτέραν ἱστορίαν τῆς ὅτι κατὰ τὸ 1857 δαπάναις τοῦ μεγαθύμου Μαδυτίου Χατζῆ Στεφάνου Γαϊτανάκη ἡ πόλις ἀπέκτησε λαμπρὰ καὶ περίβλεπτα ἀνὰ τὸν Ἑλλήσποντον Σχολεῖα,

ἐξ ὧν ἐξήλθον ἄνδρες τιμῶντες σήμερον τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος των, ἐφ' οἷς δὴ καὶ κομᾷ αὕτη δικαίως ἐγκαινωμένη. Κατὰ τὰς ταραχὰς τοῦ 1821 ἦλθον ἐκ Ναυπλίου καὶ Φαρῶν πολλοὶ οἰκογένειαι, ἐγκατασταθεῖσαι ἐκεῖ, καὶ πολλοὶ δὲ Μαδύτιοι μετόκησαν εἰς Δαρδανέλλια. Τοιαύτη ἐν ὀλίγοις ἡ ἱστορία τῆς Μαδύτου κατὰ τοὺς ἀρχαίους, μέσους καὶ νέους χρόνους.

IV.

Ἀλλ' ὑπὸ ἀρχαιολογικὴν ἔποψιν ἡ πόλις τῆς Μαδύτου ἔχει τι τὸ ἰδιάζον. Πόλις ἀρχαία, ἀποικία τῶν Ἀθηνῶν καθαρῶς ἑλληνική, εἶνε πολὺ γλίσχρος εἰς τὸν σπουδάζοντα αὐτὴν ἀρχαιολόγον. Εἶνε ὅμως ἀληθὲς ὅτι μέχρι τοῦδε οὐδεμία συστηματικὴ ἀνασκαφὴ ἐγένετο ἐκεῖ ἤτις ἄλλως πολλὰ θὰ ἔδιδεν εἰς φῶς. Μόνον κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, Γάλλοι τινές, ἐλθόντες εἰς Μάδυτον προέβησαν εἰς ἀρχαιολογικὰς ἐρεῦνας περὶ τὸ Κυνόσημον, ζητοῦντες τὸν τάφον τῆς Ἑκάβης. Ὅλως δὲ ἐκ τύχης ἀνεκαλύφθησαν δύο χαλκᾶ νομίσματα, μία σταυροειδῆς κολυμβήθρα ἐν τῷ Σκαλίῳ, εἷς μαρμάρινος τάφος καὶ πλάξ τις μετ' ἐπιγραφῆς ἐν τοῖς Κοίλοις.

Εἶνε περίεργον ὅτι πᾶσαι αἱ σωζόμεναι ἐπιγραφαὶ καὶ τὰ ἀρχαιολογικὰ εὗρηματα, διαφυλάττονται ἐν τοῖς ναοῖς, ὡς κειμήλια οὕτως εἰπεῖν ἀνεκτίμητα.

Οὕτω δὲ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Χριστοῦ ὑπάρχει ὁ προορηθεὶς μαρμάρινος τάφος μήκους $6\frac{1}{2}$ ποδῶν, ὕψους δὲ $6\frac{3}{4}$ · περὶ τὸ μέσον ἀκριβῶς τῆς κατὰ μῆκος ἀνωτέρας

πλευρᾶς, εἶναι γεγλυμμένοι δύο κεφαλαὶ βοῶν, ὧν τὰ κέρατα μετὰ στεφάνου τινὸς ἀποτελοῦσιν ὠραῖον σύμπλεγμα· κάτωθεν τῆς παραστάσεως ταύτης ἀναγινώσκεται ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή:

ΜΟΥΚΙΑΝΗ
ΜΟΥΚΙΩΣΟΥ
ΣΟΥΠΑΤΡΙΔ
ΙΩΕΘΗΚΕΝ
ΕΑΝΔΕΤΙΣ

ΕΤΕΡΟΣΑΝΟΙΕΗΤΗΝ
ΣΟΡΟΝΔΩΕΙΤΩΦΙΣΚΩ ✕ΑΦ.

«Μουκιανὴ Μουκίῳ Σούσου, πατρὶ ἰδίῳ, ἔθηκεν, ἐὰν δέ τις ἕτερος ἀνοίξῃ τὴν σορόν, δώσει τῷ φίσκῳ (θηνά-ρια) ἀφ» ὁ φίσκος εἶνε λατινικὴ λέξις (fiscus), καὶ σημαίνει ταμεῖον· ἐν τῇ αὐτῇ δὲ ἐννοίᾳ ἀναγινώσκειται καὶ ἐν τινι λειψάνῳ ἐπιγραφῆς εὗρισκομένης ἐπὶ τεμαχίου σαρκοφάγου τινος ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ τοίχου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου. Ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει ὡς ἐξῆς:

ΕΑΝΔΕΤΙΣ
ΕΤΕΡΟΣΑΝΟΙ
ΞΗΔΩΣΕΙ
ΤΩΦΙΣΚΩ.

Ἐν τῷ προαυλίῳ τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας εὗρονται καὶ

τεμάχια ἄλλων δυσαναγνώστων ἐπιγραφῶν ἐπὶ συντετριμμένων μαρμαρίνων πλακῶν. Μεταξὺ ἄλλων ἀναγνώσκονται καὶ αἱ λέξεις αὗται.

....ΚΑΤΑΤΗΝΕΠΑΡΧΙΑΝ
ΤΑΥΤΗΝ

καὶ ἐν ἄλλῃ πλακὶ μέγαλοις γράμμασιν

SIBI
PIF

Ἐπίσης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ταύτῃ ἄνωθεν τοῦ ἐξωτερικοῦ τοίχου τοῦ ἱεροῦ λίαν ὀμῶς ὑψηλὰ εὗρηται πλάξεις κυκλικὴ μετὰ τῆς ἐξῆς Βυζαντινῆς ἐπιγραφῆς λίαν δυσαναγνώστου καὶ δυσερμηνεύτου:

ΕΝΘΑΔΕΚΙΤΕΤΕΟΔΥΛ
ΟCΤΥΘΕΥΞΗΦΡΕΜΗCΤΑ
ΧΙΖΙΚΕΟΠΑΤΙΡΑΠΡΑΑ
ΜΚΕΚΤΟΠΟΝΚΕCΑΡΙΟΤΙC
VΧΟΡΙΟΝΤΑΛΑCΙΟYΙ⁶

Κάτωθεν τῆς ἐπιγραφῆς ἐπὶ τῆς πλακὸς παρατηροῦνται γεγλυμμένα διαβήτης τις μετ' ἄλλων τινῶν ἐργαλείων, δηλωτικῶν ἴσως τοῦ ἐπαγγέλματος, τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος Ἀβραάμ, καταγομένου ἐκ Ταλασίου χωρίου τῆς Καισαρείας.

Ἐν τῷ ἐξωκκλησίῳ τῶν ἀγίων Θεοδώρων τῷ ἐκτὸς

τῆς πόλεως κειμένῳ, εὗρηται ἐπὶ τοῦ ἀετώματος τοῦ ἀρχαίου θυσιαστηρίου αὐτοῦ ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή:

ΙΛΑΡΟΣΑΣΚΛΗΠΙΑΔΟΥ
ΤΩΙΥΙΩΙ
ΑΣΚΛΗΠΙΑΔΗΙΙΛΑΡΟΥ
ΛΑΜΨΑΚΗΝΩΙ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙ

Ἰλαρος Ἀσκληπιάδου τῷ υἱῷ, Ἀσκληπιάδῃ Ἰλάρου Λαμψακηνῷ ἀρχιτέκτονι. Ἡ ἐπιγραφή αὕτη ὑπενθυμίζει μίαν συμπαθητικωτάτην ἑλληνικὴν συνήθειαν, ἣτις πληρέστατα ὑπάρχει ἐν Μαδύτῳ, καὶ καθ' ἣν ὁ υἱὸς λαμβάνει τὸ ὄνομα τοῦ πάππου.

Ὅπως δὲ ἴσως, ἐν τῷ αὐτῷ παρεκκλησίῳ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ εὗρηται ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή, ἐν τοῖς πλαγίοις τῆς ὁποίας, παρατηροῦνται ἀνὰ μία χεῖρ, μετὰ δὲ τὴν δευτέραν σειρὰν εἰς στέφανος. Αἱ τρεῖς τελευταῖαι σειραὶ εἶναι μεγαλειτέροις γράμμασι γεγραμμέναι:

ΚΥΡΙΕΗΛΙΕΗΜΑΣΚΛΑΠΕ
ΣΕΜΗΛΑΘΟΙΤΟΝ

.....
ΣΩCΙΩΝCΑΤΟΡΝΙΑ
ΓΥΝΑΙΚΙΔΙΑΜΝΗΜΗ... [Σ]
ΧΑΡΙΝ

Ἐπίσης Ἡλιε (Δυσερμηνεύεται αἱ λοιπαὶ λέξεις ἄλλ'

ὡς φαίνεται θὰ εἶνε εὐχή τις πρὸς τὸν Ἕλιον) Σωσίων Σατορνία, γυναικὶ ἰδία, μνήμη(ς) χάριν».

Ἐλέχθη ἤδη ἐν τοῖς ἔμπροσθεν περὶ τῆς πόλεως τῶν Κοίλων ἥτις ἔκειτο ἐν τῷ ὁμονύμῳ τῆς Μαδύτου λιμένι. Ψήφισμα λοιπὸν τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης, ἀτελὲς ὅμως, ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν Φλαβίου τινὸς Εὐγενήτορος γενόμενον, εὔρηται ἐντινὴ πλακὶ ἥτις χρησιμεύει ὡς ἱερὸς βωμὸς τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Δημητρίου οὕσα ἀντεστραμμένη. Τὸ ψήφισμα ἔχει ὡς ἑξῆς:

ΚΟΙΛΑΝΩΝΠΟΛΕΩΣ >
 ΤΟΝΠΡΩΤΩ[Δ]ΑΧΘΕΝΤΑ
 ΠΑ[Δ]ΩΝ>>ΠΑΛΗΝ>>
 ΕΠΙΤΡΟΠΕΥΟΝΤΟΣ > ΤΗΣ
 ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΦΛΕΥΓΕΝΕΤΟΡΟΣ

Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας τῆς Μεσοχωρητίσσης εὔρηται ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή:

QCORNELIVS
 CRISPVS
 VIXITANN. XX
 SEPVILIAANTYLLA
 MATER PI SSIMO
 FILIOFECIT.

Ἐν Μαδύτῳ μόνον χαλκᾷ νομίσματα εὔρέθησαν, καὶ τοῦτο μαρτυρεῖ ὅτι μεγάλην κίνησιν ἐμπορίου δὲν ἔσχεν αὕτη ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὡς καὶ ἐν ἑτέρῳ κεφαλαίῳ εἰδείχθη.

Μεταξὺ τῶν εὔρεθέντων νομισμάτων δύο εἰσὶ τὰ σπουδαιότερα· τὸ μὲν τούτων ἀνάγεται εἰς τὸ 350 π. Χ. τὸ δὲ εἰς τὸ 197—27 π. Χ. Ἐπὶ τοῦ πρώτου τούτων εὔρηται σύμπλεγμα βοός καὶ ἰχθύος, ὅπερ προφανῶς εἰκονίζει τὸ θεῦμα τοῦ Ἑλλησπόντου· ἐπὶ τοῦ ἑτέρου παρίσταται σύμβολον κυνός, ὅπερ ὑποδηλοῖ τὸν τάφον τῆς Ἐκάβης, εὔρισκόμενον ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Μαδύτου, ἢ τὸ Κυνόσημον (α).

Κυνὸς ταλαίνης σῆμα ναυτίλοις τέκμαρ
 (Εὔρ. Ἐνδ. 1273.)

Τοιαύτη καὶ ἡ ἀρχαιολογικὴ τῆς Μαδύτου σημασία, ἥτις μόνον τότε θὰ ἀνυψωθῆ, ὁπόταν πρώτη μέριμα καταβληθῆ πρὸς ἀνασκαφὴν τοῦ ἐδάφους ὅπερ τίς εἶδε τί πλοῦτον ἀρχαιολογικὸν καλύπτει. Εἶνε δὲ λύπης πολλῆς ἄξιον, τὸ ὅτι, αἰσχροὶ ἀρχαιοκάπηλοι περιορχόμενοι τοὺς τόπους ἐκείνους ἀγοράζουσι, δι' εὐτελεστάτου τιμήματος, τὰς ἀντίκας, ὡς ἀποκαλεῖ ὁ λαὸς τὰ νομίσματα ἅτινα συχνότατα εὔρισκονται ἐκεῖ. Ἄλλως τε καὶ ἡ ἀνασκαφὴ καὶ εὔρεσις ἀρχαιολογικῶν μνημείων, ἡδύνατο νὰ διαφωτίσῃ πολλὰ μέρη τῆς ἱστορίας τῆς Μαδύτου, ἥτις κατὰ τὸν Μεσαῖωνα ἰδίᾳ καλύπτεται ὑπὸ παχυλοῦ ἀγνοίας πέπλου.

(α) Head, Historia numorum.

V.

Ὁ διοικητικὸς ὀργανισμὸς τῆς Μαδύτου, εἶνε ὁ συνήθης τῶν ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν πόλεων. Ἀποτελεῖ αὐτὴ μετὰ τῶν πέριξ χωρίων, ἐν ὀλόκληρον Ἀτζεῖ ἀβὰδ, ἔδρευε δὲ ἐν αὐτῇ μουδύρης (εἰσαγωγελεύς) Ἡ Μάδυτος ἐκλέγει ἐκάστοτε τὸν Δήμαρχόν της μετὰ τῶν δημαρχικῶν συμβούλων οὕτως εἶπεῖν (τῶν ἀξάδων), τὸν εἰσπράκτορα τῶν φόρων, καὶ τοὺς ἄλλους ἀναγκαίους ὑπαλλήλους. Ἡ Δημογεροντία συνέρχεται ἐκάστοτε εἰς τὸν ναῖσκον τοῦ ἁγίου Σπυριδωνος, καὶ συσκέπεται περὶ τῶν ὑποθέσεων τοῦ τόπου. Ἰδίως δὲ αἱ συνεδριάσεις αὗται γίνονται τὴν Κυριακὴν, μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, ὅποτε ὁ Δημόσιος κήρυξ περιφέρει τὴν ἐπὶ τούτῳ ἐγκύκλιον εἰς τοὺς ναοὺς πάντας πρὸς γνῶσιν τῶν ἐνδιαφερομένων. Εὐτυχῶς κόμματα εἰς τὰ διοικητικὰ τῆς Μαδύτου πράγματα δὲν ὑπάρχουσιν ὅπως ἀλλαχοῦ, οἱ δὲ Μαδύτιοι ἐν ἀδελφικῇ συμποίᾳ καὶ ἀγάπῃ ἐκεῖ συνερχόμενοι ἐξετάζουσι καὶ συζητοῦσι τὰ συμφέροντα κοινῇ.

Ἐντεῦθεν, ἐκ τοῦ συνεδρίου τούτου ὀρίζεται ἡ ἡμέρα τοῦ γενικοῦ τρυγητοῦ, ἢ τῆς συγκομιδῆς τῶν καρπῶν εἰς τὰ διάφορα τμήματα, καὶ ἡ τῆς ἀποδόσεως τῆς δεκάτης. Τὰς ἀποφάσεις της ταύτας ἡ δημογεροντία, κοινοποιεῖ τοῖς πολίταις, διὰ τοῦ δημοσίου κήρυκος, ὅστις περιερχόμενος τὰς ὁδοὺς, στεντορεῖα τῇ φωνῇ διαλαλεῖ ταύτας.

Ὀλόκληρον τὸ Ἀτζεῖ ἀβὰδ τῆς Μαδύτου, ὑπήγετο ἀρχῆθεν ὑπὸ τὸν πασᾶ τῶν Λαοδανελλίων· ἀλλὰ δὲν γνωρίζω ἐκ τίνων λόγων ὀρμώμενοί τινες τῶν σημερινῶν ἐν τοῖς διοικητικοῖς τῆς Μαδύτου πράγμασι ἐξήτησαν τὴν ἐξάρτησιν τοῦ Ἀτζεῖ ἀβὰδ ἐκ τῆς Καλλιπόλεως, ἣτις δεκάφρον σχεδὸν διάστημα ἀπέχει τῆς Μαδύτου. Εἶνε εὐνόητον ὀπόσαι δυσκολία ἐγεννήθησαν ἐντεῦθεν περὶ τὴν ἀπονομὴν τῆς Δικαιοσύνης, διότι ἐκαστος πολίτης διὰ τὸ ψιλοπήδημα, εἶνε ἠναγκασμένος νὰ διατρέχη ἐπισφαλεις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ μακρὰς ὁδοὺς, ἐνῶ εἰς τὰ Λαοδανέλλια ἠδύνατο νὰ μεταβῆ ἐντὸς ὥρας. Ἐντεῦθεν καὶ πολλοὶ τῶν πολιτῶν ἀδικούμενοι δὲν ζητοῦσι τὸ δίκαιόν των, διότι ὑποχωροῦσι πρὸ τῶν ὀδοιπορικῶν κόπων, καὶ τοῦτο δὴ διότι συγκοινωνία τακτικὴ μεταξὺ Καλλιπόλεως καὶ Μαδύτου, δὲν ὑπάρχει. Ἐσχάτως ἤρξατο κατασκευαζομένη ὁδὸς ἀπὸ Μαδύτου εἰς Καλλίπολιν, ἀλλὰ θὰ εἶνε συντετελεσμένη μετὰ πολλὰ ἔτη. Τὰ δεινὰ ταῦτα ἀμέσως ἐπελθόντα καὶ ἐπὶ τριετίαν ἤδη καταβαλλόντα τὴν κοινωσίαν τῆς Μαδύτου, διότι ἐντεῦθεν χωλαίνει ἡ δικαιοσύνη, ἠνάγκασαν νὰ ὑπογράψωσιν ἀναφορὰν ὄλα τὰ χωρία τὰ ὑπαγόμενα εἰς τὸ Ἀτζεῖ ἀβὰδ τῆς Μαδύτου, ἐν ἣ καδικετεύουσι τὴν σεγαστὴν κυβέρνησιν νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ὑπαγωγὴν των ὑπὸ τὸν πασᾶ τῶν Λαοδανελλίων. Πεποίθαμεν ὅτι ἡ σεβαστὴ κυβέρνησις θὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν ἐπὶ τέλος τὴν δικαίαν ταύτην αἴτησιν τῶν κατοίκων τοσοῦτων χωρίων, καὶ θὰ θελήσῃ νὰ ἐπαναφέρῃ τὰ πράγματα εἰς τὸ ἀρ-

χαῖον καθεστὸς. Καθ' ἣν δὲ μάλιστα στιγμὴν γράφω, πληροφοροῦμαι ὅτι ἡ αἴτησις αὕτη ἀρμοδίως ὑποβληθεῖσα, θὰ ἔχη ἐντὸς μικροῦ τὰ εὐάρεστα ἀποτελέσματά της.

Τοιαύτη ἡ πολιτικὴ τῆς Μαδύτου διακυβέρνησις, τῆς ὁποίας τοὺς κατοίκους διακρίνει εὐνομία, ἄκρα φιλησυχία, καὶ σεβασμὸς πρὸς τὴν καθεστῶσαν ἀρχὴν καὶ τοὺς πολιτειακοὺς αὐτῆς θεσμούς. Οὐδέποτε ἔδωκαν παραπόρων αἰτίας εἰς τὴν κυβέρνησιν, μᾶλλον δὲ αὕτη περιβάλλει αὐτοὺς δι' ἐξαιρέτου εὐνοίας, ἀποσπῶσα τὴν ἐγκάρδιον αὐτῶν ἀφοσίωσιν καὶ εὐγνωμοσύνην. Μετὰ τὴν πολιτικὴν διοίκησιν, θὰ εἶπω ὀλίγα καὶ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακυβερνήσεως τῆς Μαδύτου.

VI.

Ἐν ἐτέρῳ κεφαλαίῳ τοῦ παρόντος βιβλίου, κατεδείξαμεν, ὅτι ἡ Μάδυτος ἐν τῇ Μεσαιωνικῇ ἐποχῇ, ἦν ἡ ἀκμαιότερα σχεδὸν πόλις τοῦ Ἑλλησπόντου. Εἶπομεν ἐκεῖ ὅτι κατὰ τὴν πρώτην γενομένην διαίρεσιν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ἡ Μάδυτος ἀπετέλεσεν ἰδίαν ἐπαρχίαν, καὶ ἦν δεκάτη ἐπισκοπικὴ ἔδρα τῆς Εὐρώπης, ἰδίου ἔχουσα ἐπίσκοπον. Γνωρίζομεν ἐπὶ τούτοις ὅτι ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου, προὔβιβάσθη εἰς Μητρόπολιν, ἐπὶ τινα καιρὸν, ἀλλὰ πάλιν ὑπετάγη εἰς τὸν θρόνον Ἡρακλείας ὡς ἐπισκοπικὴ ἔδρα. Τὸ γεγονός τοῦτο σημειοῖ πρὸς Ἀλέξιον τὸν Κομνηνὸν ἐν ἐπιστολῇ του Νικόλαου Γραμματικοῦ ὁ Πατριάρχης. Οὐχ ἦντον καὶ αὐ-

θις προὔβιβάσθη εἰς Μητρόπολιν, ἔχουσα ὑφ' ἑαυτὴν καὶ ἐπισκοπίας, καὶ Μητροπολίτην μὲ τὸν τίτλον τοῦ «περτίμου».

Ἀλλ' ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις ὑποβιβασθεῖσα, δὲν ἀπέτελεσε πλέον ἰδίαν ἐπισκοπικὴν ἔδραν, ἀλλὰ μίαν ἐπισκοπὴν μετὰ τῆς Καλλιπόλεως· τοῦτο δὲ κυρίως ἐγένετο μάλιστα ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Ἀυτοκράτορος· Ἐκτοτε ἀποτελεῖ μίαν ἐπισκοπὴν μετὰ τῆς Καλλιπόλεως, καὶ σήμερον ἔχει ἐπίσκοπον τὸν ἱεράρχην Ἀβέρκιον.

Ἀλλ' ἀτυχῶς, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο νομίζω ὅτι ἀδικεῖται πολὺ ἡ Μάδυτος. Ἡ πόλις αὕτη λαβοῦσα ἐσχάτως μεγάλην ἀνάπτυξιν ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων, ἔχει ἀνάγκη ἰδίου ἐπισκόπου ἀπαραίτητου. Διότι ὑποθέσεις πλείσται ὅσαι ἀναφερόμεναι καθ' ἑκάστην καὶ τὴν ἐπίλυσίν των ἀπαιτοῦσαι παρὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς μένουσιν ἐκκρεμεῖς, ἐπειδὴ αὕτη μένει διαρκῶς σχεδὸν ἐν Καλλιπόλει, ἣτις βεβαίως εἶνε πολυανθρωποτέρα τῆς Μαδύτου, χωρὶς ὅμως νὰ ἔπεται ἐντεῦθεν ὅτι κατ' ἀνάγκη ἡ Μάδυτος θὰ βλέπῃ τὸν ἱεράρχην της δύο ἢ τρεῖς μόνον μῆνες ἢ καὶ πολὺ ὀλιγώτερον· ἴσως τὸ τοιοῦτον ἔχει τὸν λόγον του, ἀλλ' ἐγὼ ἐξακολουθῶ νὰ ἐκφέρω ἀτομικὴν κρίσιν.

Παραλείπω δὲ νὰ ἐξετάσω τὸ ζήτημα, ὑπὸ τὴν σπουδαίαν ἠθικὴν ἐποψίν του, ἣτις ἀπαιτεῖ τὸν ἀνώτερον ἐκκλησιαστικὸν ἄρχοντα ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν καὶ ὄραν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ποιμνίου του. Διότι οὐδεὶς νὰ μοὶ ἀρνηθῇ δύναται, ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀρχή, ὡς κέντρον

τοῦ Θρησκευτικοῦ βίου, ὡς ἀρχὴ πραγματικὴ καὶ ἐπίσημος καὶ νόμιμος τοῦ ἱεροῦ κλήρου, ὡς ἠθικὸν καὶ νόμιμον κέντρον τοῦ ἠθικοῦ ὀργανισμοῦ εἶνε σπουδαιότατον στοιχεῖον ἐν τῇ ἠθικῇ τάξει τῆς καθόλου Χριστιανικῆς κοινωνίας, καὶ ἐν τῇ ιδιότητι τῆς δὲ ταύτης ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ συνάπτει τὰς ἐν τῇ κοινότητι ἠθικὰς ἀρετὰς, καὶ ἐπιφέρει τὸν ἀρμονικὴν ἐνότητα καὶ ἐνέργειαν. Ἡ ἐκπλήρωσις ὅμως τοῦ ὑψηλοῦ καὶ θειοῦ τοῦτου προορισμοῦ καὶ καθήκοντος, ἐλλείπει παντελῶς ἐκ τῆς Μαδύτου, διότι ὁ ἀνώτατος ἐκκλησιαστικὸς ἄρχων, δὲν διαμένει ἐν αὐτῇ διαρκῶς παρακολουθῶν τὸν ἠθικὸν τῶν κατοίκων βίου. Ὁ ἀνώτερος ἐκκλησιαστικὸς ἄρχων, ὡς ἀσκῶν πνευματικὸν κράτος ἐπὶ τῶν αἰσθημάτων παντὸς Χριστιανοῦ, δεόν νὰ ἐποπτεύῃ καὶ ἐπιβλέπῃ πᾶσαν ἠθικὴν θρησκευτικὴν καὶ ἐκπαιδευτικὴν κίνησιν· ἔπειτα δὲ ὡς ὁ μόνος ἀντιπρόσωπος τῆς πόλεως καὶ ὁ ἀνεγνωρισμένος ὑπὸ τῶν Ἀρχῶν, ἀρχηγὸς τῆς Κοινότητος, δεόν νὰ ᾖ συνάμα, καὶ τῆς Δημογεροντίας, καὶ πάσης ἐφορείας πρόεδρος, διεπούσης τὰ ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα καὶ τοὺς ναοὺς.

Ἐπιμένω εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, κατ' ἀτομικὴν τὸ ἐπιλαμβάνω κρίσιν, διότι ἡ κοινωνία τῆς Μαδύτου, εὐρίσκεται εἰς κατώτατα στρώματα τῆς ἠθικῆς ἀναπτύξεως. Ἄν εἶνε νὰ ἔχωμεν δεσπότην μόνον γὰρ φιγούρα, καὶ διὰ τὸν τὸ ὑπονοῦν, μὰ τὴν ἀλήθειαν ἄς λείψῃ.

Ἄν θέλω δὲ νὰ εἶπω τίποτε καὶ περὶ τοῦ κλήρου τῆς Μαδύτου, διότι τῇ ἀληθείᾳ ἐντρέπομαι.

Ἄλλ' ἐπανερχόμενος εἰς τὸ θέμα μου, παραθέτω ἐνταῦθα, καὶ ὀλίγα ὀνόματα, ἐκ τῶν ἀρχαίων ἐπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν τῆς Μαδύτου.

Ὁ πρῶτος διαπρεπὴς ἱεράρχης αὐτῆς εἶνε ὁ ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς Ζ' οἰκουμενικῆς συνόδου ἀναφερόμενος, Λέων ἢ Λεωνίδης ὃν καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ βιβλίου μου ἀνέφερα· οὗτος ὡς καὶ ἐκεῖ εἶπον, ἐν μὲν τῇ β' πράξει γράφεται «Λέων ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Μαδύτων», ἐν τῇ τετάρτῃ ὑπογράφεται «Λεωνίδης ἐπίσκοπος Μαδύτου καὶ Κοίλης» καὶ τέλος ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς «Λεωνίδης ἀνάξιος ἐπίσκοπος Κοίλων.»

Δεύτερος γνωστὸς ἐπίσκοπος Μαδύτου, εἶνε ὁ ἐν τῇ Φωτιανῇ συνόδῳ λαβὼν μέρος Κωνσταντῖνος, πάντοτε ὑπογραφόμενος «Κωνσταντῖνος ὁ Μαδύτων.»

Ἄλλ' ὁ διαπρεπέστερος ἱεράρχης, τὸ μεγαλειότερον συγχρόνως τῆς Μαδύτου τέκνον εἶνε ὁ Εὐθύμιος (α). Μιχαὴλ δὲ ὁ Ψελλὸς ὁ κατὰ τὸν ἱ. αἰῶνα ἀκμάσας, «ὑπάτος τῶν φιλοσόφων, καὶ πολυγλωσσώτατος» ἀποκαλούμενος ὑπὸ τῶν συγχρόνων του, ἐν τῷ πρὸς τὸν πατριάρχην Μιχαὴλ τὸν Κηρουλάριον ἐγκωμῖφ του, ἀναφέρει τὸν Μαδύτιον τοῦτον ἄγιον.

Γρηγόριος ὁ Κύπριος ἔχει ἐγκώμιον πρὸς τὸν ἄγιον

(α) Ἐφορμὴν πρὸς ἀναζήτησιν τὰ κατὰ τὸν Εὐθύμιον τοῦτον ἔλαβον ἔκ τινος ἀντιγράφου χειρογράφου τινὸς τοῦ Ἄθω, τὸ ὅποιον ἔχει ὁ πατήρ μου, καὶ ἐνῶ ἀναφέρεται ὁ Εὐθύμιος οὗτος ὡς ἅγιος.

Εὐθύμιον, ἀνέκδοτον ὅμως ἀτυχῶς, ἐν ᾧ, βεβαίως, θὰ λέγονται πολλά, περὶ τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου τοῦ θαυμασίου τούτου ἀνδρός. Οὐχ ἦντιον παραθέτω ἐνταῦθα τεμάχια τινα τοῦ ἐγκωμίου τοῦ Ψελλοῦ, ἵνα κατανοηθῆ ἡ σπουδαιότης αὐτοῦ. « Ἀρχιερατεύει δέ τις ἐν αὐτῇ (τῇ Μαδύτῳ) λέγει ὁ Ψελλός, οὐ πόρρω πολὺ τῆς καθ' ἡμᾶς γενεᾶς, ἄνθρωπος μὲν τὸ φαινόμενον, ἄγγελος δὲ ἡ θεὸς τὸ νοούμενον, θεὸς ὡς ἀληθῶς τὴν ψυχὴν, ἐν παρέργῳ τῷ σώματι ζῶν, ὅλος τῷ θεῷ ἀνακείμενος, λειτουργὸς τοῦ μεγάλου θύματος, καὶ ὄντως ἐπόπτης τοῦ μυστηρίου· τὸ ἦθος ἀπλοῦς κατὰ τὸν θαυμάσιον Ἰακώβ, ἀγοραίαν συμπάσης ἀπέχων καὶ τριβῆς καὶ δεινότητος τὴν κρείττων κρειτόνων, καὶ ὑπερφυῶς ἐπιστάμενος τὴν κλήσιν Εὐθύμιος.

«... Καὶ ἡ μὲν ἀνωτέρα γέννησις ὑπὲρ φύσιν ἐπέλαμψεν ἡ δὲ κατωτέρα τὸ σῶμα δηλοῦν, αὐτὸ μάλιστα τοσοῦτου θαυμασμοῦ ἠξίωται, ὥστε ἐν τῷ συνόλῳ εἶναι ὁμοφωνίαν, τῷ τε λόγῳ καὶ πνεύματι. Καὶ τοῦτο δὴ τὸ ἄξιον, καὶ λόγου καὶ θαύματος· πηγαὶ γὰρ αὐτῶ τῶν μερῶν πάντοθεν ἀνεροῶρησαν, οὐ ποτίμων ὑδάτων, καὶ οἷα πολλαχοῦ συνήθως ἀναδιδόασι σήριγγες, ἀλλὰ μύρου διειδεδεσμένου καὶ καθαροῦ, ὃ οὐδενὶ τις ἂν ἐτέρῳ παρασκευάζειν δεδύνηται ἢ τε γὰρ διαφάνεια, τό τε ἡδὺ τῆς ὀσφρήσεως, τό τε τῆς ἄλλης παρηλλαγμένου ποιότητος, ὑπερφυῆ πάντα καὶ ἀπαράμιλλα... Ἰλαραὶ τε γὰρ αὐτῶ τῶν ὀφθαλμῶν αἰ βολαί, καὶ ἡ ὀφρὺς ἦθος

εδείκνουν χάριτός τε καὶ μειδιάματος· τὸ δὲ σύμπαν σῶμα, ἀρχιερατικοὶ χαρακτήρες ἐκόσμου...» Γράφων ὁ αὐτὸς Μιχαὴλ, Ψελλός, πρὸς τὸν σύγχρονόν του ἀρχιερέα τῆς Μαδύτου προσθέτει τὰ ἑξῆς σχετικὰ πρὸς τὸν ἅγιον Εὐθύμιον «... ἔπειτα ἔγραψον δέησιν ἐκθου τῷ βασιλεῖ, δῶρόν τε αὐτῷ στείλον, τὸ τοῦ παρ' ὑμῖν ἐπισήμου ἀγίου εὐὼδες μῦρον ἢ ἔλαιον, καὶ γενήσεται σοι τοῦ Χρυσοβούλου ἡ ἐπικύρωσις.»

Τοιοῦτος ὁ θαυμάσιος Εὐθύμιος· ὅποια ὅμως ἀπογοήτευσίς! ἡ πατρίς του νὰ μὴ τιμῆσῃ μέχρι τοῦδε οὐδὲ διὰ τῆς ἐλαχίστης μνήμης τὸ μεγαλείτερον τέκνον της, τὸν πολιοῦχον ἅγιόν της! ἡ περὶ τοῦ ἐναντίου πρωτοβουλία ἀνήκει βεβαίως εἰς τὸν ἀρχιερέα τοῦ τόπου.

Ἐπιπέσει δὲ τὸ παρὰ τὸ Σκαλίον ἀγίασμα, εἶνε τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου, μένει ἀναμφισβήτητον, καθόσον δητῶς τοῦτο λέγεται ἐν τῷ προορηθέντι ἐγκωμίῳ Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ.

Ἐτερος ἐπίσκοπος Μαδύτου κατὰ τὸν ἰβ'. αἰῶνα ἀναφαίνεται ὁ Θεοφάνης ὁ τιμηθεὶς διὰ τοῦ μητροπολιτικοῦ ἀξιώματος, λαβὼν μέρος καὶ εἰς σύνοδόν τινα συμβᾶσαν, ἐπὶ Γεωργίου Ξιφιλίνου τοῦ πατριάρχου.

Κατὰ τὴν ἐν τοῖς χρόνοις Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου γενομένην σύνοδον περὶ τῆς ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν ἔλαβε μέρος καὶ ὁ τότε μητροπολίτης Μαδύτου, «μετὰ τῆς ἑαυτοῦ συνόδου.»

Ἐν τῇ κατὰ τὸ 1341 συμβάσει συνόδῳ ἐν Κωνσταντινουπόλει, περὶ τῆς συζητήσεως ἐκείνης τοῦ Βαβλαῶν καὶ Ἀκινδύνου, καὶ τοῦ Παλαμᾶ ἀπ' ἑτέρου, ἔλαβε μέρος καὶ ὁ μητροπολίτης Μαδύτου Ἰσαάκ ὅστις ἐν δευτέρᾳ συνόδῳ (1347) περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως γενομένης ὑπογράφεται «ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Μαδύτου καὶ ὑπέρτιμος Ἰσαάκ».

Ἐν ἄλλῃ συνόδῳ συνελθούσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸν πατριάρχην Κάλλιστον περὶ τῆς πλάνης τοῦ Παλαμᾶ ἔλαβεν ἐπίσης μέρος καὶ ὁ «ταπεινὸς μητροπολίτης Μαδύτων καὶ ὑπέρτιμος Ἰάκωβος.»

Μετὰ τὸν μητροπολίτην Ἰάκωβον, ἕτερος ἀρχιερεὺς Μαδύτου, δὲν ἔχει πλέον τὸ μητροπολιτικὸν ἀξίωμα, διότι ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις ὑποβιβάζεται ἢ ἐκκλησιαστικῇ ἀρχῇ τῆς Μαδύτου, ἣτις ἐνοῦται μετὰ τῆς Καλλιπόλεως ὑπὸ μίαν ἐπισκοπήν, ὅπως καὶ σήμερον διαμένει ἀλλ' ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ κεφαλαίου τούτου ὑπέδειξε τοὺς λόγους, δι' οὓς δεόν νὰ σκεφθῶσιν αἱ ἀρμόδιοι περὶ τοῦ ζωτικωτάτου τούτου ζητήματος, ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται πᾶσα ἡ ἠθικὴ εὐημερία τῆς πόλεως.

Ἐν τῇ μεσαιωνικῇ ἐποχῇ ἔσχεν ἡ Μάδυτος περίξ αὐτῆς τρεῖς Μονᾶς, τὴν τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ἐπὶ τῆς ἀρχαίας αὐτῆς θέσεως, τὴν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου παρὰ τὸ Κυνόσημον, καὶ ἐν τοῖς τελευταίοις μεσαιωνικοῖς χρόνοις τὴν τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου, ἐν τῷ Σκαλίῳ. Ἡ δευ-

τέρα Μονὴ κατεστράφη κατὰ τὸ 1821. Ἡ εἰκὼν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ὑπερεπτακοσίων ἐτῶν, ἡλικίαν ἀριθμοῦσα, διεσώθη τότε ὑπὸ τινος μοναχοῦ Βαρθολομαίου, ἐν τῷ τότε παρεκκλησίῳ τοῦ ἁγίου Γεωργίου νῦν δὲ ναῶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ὑπὸ ἄλλων δὲ πολιτῶν ἐσώθη καὶ ἡ ἁγία Τράπεζα τῆς Μονῆς ἐκείνης, εὐρισκομένη καὶ αὕτη ἐν τῷ προορηθέντι ναῶ. Σήμερον μονὰς δὲν ἔχει ἡ Μάδυτος εἰμὴ μόνον τὴν τῆς Θεοτόκου, ἐν ἐλλεινῇ ὅμως καταστάσει εὐρισκομένη καὶ τοι ἐν αὐτῇ γίνεται ἡ χαριστέρα πανήγυρις τῆς Μαδύτου. Ναοὺς δὲ ἡ πόλις αὕτη ἔχει ἐπτὰ, ἐξωκκλήσια ἀπειραριθμα.

Ἡ περιγραφὴ πάντων τῶν ναῶν τούτων καὶ περιττῆ εἶνε καὶ μακρὰ ἀποβαίνει. Προσθέτω μόνον ὅτι τὰ σημερινὰ ἐξωκκλήσια εὐρίσκονται πρὸ πάντων ἐν τῇ θέσει τῆς Μαδύτου τῆς μεσαιωνικῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Δύο τῶν ναῶν ὁ ἅγιος Δημήτριος καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης εὐρίσκονται ἐπὶ λόφῳ, δίκην ἀκροπόλεω· ὁ πρῶτος λόφος καλεῖται ἰδίως Παληόκαστρον, διότι πραγματικῶς ἐπ' αὐτοῦ εὐρηται ἐρείπιον ὄχυροτάτου φρουρίου, ἀποβλέποντος πρὸς τὴν ἀρχαίαν τῆς Μαδύτου θέσιν, καὶ προορισμένου ἴσως νὰ προφυλάττῃ τὴν πόλιν τότε, διότι καὶ πρὸς τὴν σημερινὴν τῆς πόλεως θέσιν εἶναι ἄσχετον. Καθ' ἕκαστον ἔτος ἔρχονται ἀπειραριθμοὶ ξένοι καὶ ἰδίᾳ Λαθρανέλλιοι κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, πρὸς προσκύνῃσιν τῆς θαυματουργοῦ αὐτοῦ εἰκόνης.

VII.

Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν διακυβέρνησιν τῆς Μαδύτου ἤδη δὲ εἰσερχόμενος εἰς τὸ περὶ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως κεφάλαιον, παρατηρῶ ὅτι εἰς λίαν εὐχάριστον θέσιν εὐρίσκεται, ὡς πρὸς τοῦτο αὕτη.

Ἐν ἄλλῃ ἐποχῇ, κατὰ τὸν παρελθόντα δηλαδὴ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος τὰ μεγαλύτερα Σχολεῖα τῆς Μαδύτου ἦσαν αἱ οἰκίαι τῶν ἱερέων. Μανθάνων τις τότε τὸν ὀκτῶνηχον καὶ τὸν ψαλτήρα ἐλογίζετο γραμματιζούμενος, ὅταν ἤξευρε καὶ τὸν Ἀπόστολον, ἦτο πλέον πάνσοφος, καὶ πανεπιστήμων. Κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῖσιν τοῦ παρόντος αἰῶνος εἶχεν ἀποκτήσει ἐπὶ τέλους ἡ Μάδυτος ἰδίαν εὐπρόσωπον ὀπωσδήποτε Σχολὴν δαπάναις τοῦ Μαδυτίου Χ. Ἀνδρέου. Ἡ Σχολὴ ἐκείνη δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ λειτουργήσῃ τότε καλῶς, διότι πάντες προετίμων τὰ πανεπιστήμια τῶν παπᾶδων φαίνεται δὲ ὅτι κατέστη ἐπὶ τέλους καὶ ἄχρηστος ἐκείνη ἡ Σχολή, ἀλλὰ τὸ πῦρ δὲν τὴν ἀφῆκε... νὰ περιέλθῃ εἰς μεγαλύτεραν ἀχρησίαν. Τότε τὰ γράμματα κοινὴ φροντίς δὲν ἦσαν, διότι καὶ νὰ μάθῃ κανεὶς πολλὰ γράμματα δὲν ἐλογίζετο τόσον Χριστιανικὸν πρᾶγμα. Ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ διελύθησαν αἱ παραδόξοι αὐταὶ ἰδέαι καὶ κατενοήθη ἡ ἀνάγκη τῶν γραμμάτων. Τὴν ἀνάγκην ταύτην ἐξεπλήρωσεν ὁ μεγάλθυμος Μαδύτιος Χατζῆ Στέφανος Γαῦ-

τανάκης, ἀρχιτέκτων τοῦ Ἀυτοκράτορος Μετζίτ. Ἐκτοτε λοιπὸν ἀπὸ τοῦ 1857 δηλαδὴ, ἐδόθη ὤθησίς τις πρὸς πνευματικὴν κίνησιν ἐν Μαδύτῳ, διότι ἀπέκτησεν αὕτη λαμπρὰν ἑλληνικὴν Σχολήν. Παρθεναγωγεῖον καὶ ἀλληλοδιδασκατικόν. Ἐν τῇ ἑλληνικῇ δὲ σχολῇ μέχρι τοῦ 1861 ἐδιδάσκοντο καὶ τρίτης Γυμνασιακῆς τάξεως μαθήματα ἀλλὰ δὲν γνωρίζω διατὶ ἡ Σχολὴ ἐκείνη παρήκμασεν ἢ δὲ πλουσία τῆς συλλογῆς ὀργάνων τῆς Φυσικῆς καὶ χημείας ἐδωρήθη τῇ ἐν Κων/πόλει Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ. Ὅπωςδήποτε ἐκ τῆς Σχολῆς ἐκείνης ἦτις σήμερον κατηρτίσθη ἄριστα εἰς Ἀστικὴν Σχολήν, ἐξῆλθον οἱ τὸ ὄνομα σήμερον ἐν τῇ ξένη, τῆς Μαδύτου τιμῶντες καὶ μητροπολίται καὶ λόγιοι, μὴ μετρούμενοι εὐτυχῶς ἐν τοῖς δακτύλοις.

Ἡ Μάδυτος ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπον ἔχει σήμερον λαμπρὰν Ἀστικὴν Σχολήν τελείαν ἐν δὲ τῇ θέσει τῆς παλαιᾶς Σχολῆς ἐκτίσθη πρό τιμῶν ἐτῶν ἄριστον Νηπιαγωγεῖον, ὅπερ σήμερον συμπτυχθὲν μετὰ τοῦ Παρθεναγωγείου ἀποτελεῖ εὐπρόσωπον Νηπιοπαρθεναγωγεῖον.

Τὰ Σχολεῖα τῆς Μαδύτου τὴν σήμερον εἶνε περίβλεπτα ἀνὰ τὸν Ἑλλησποντον, καὶ ἀποτελοῦσι τὸ ἐχέγγυον τῆς ἐν τῷ μέλλοντι πνευματικῆς αὐτῆς ἀναπτύξεως κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον καθόσον οἱ ἐν αὐτοῖς διδάσκοντες δὲν εἶνε ἄπλοιοι γραμμάτων πωληταί, ἀλλὰ γνήσιοι πολῖται, συναισθανόμενοι βαθέως τὰ διττὰ αὐτῶν καθήκοντα, καὶ ὡς πολιτῶν καὶ ὡς παιδαγωγῶν τῆς συμπολιτίδος νεότητος. Τὰ γράμματα λοιπὸν ἐν Μαδύτῳ, μόλις ἐπ'

ἐσχάτων ἤρξαντο νὰ καταλαμβάνωσι τὴν δέουσαν θέσιν ἐν ταῖς σκέψεσι τῶν πολιτῶν, τῶν περὶ τῶν κοινῇ ἀγαθῶν μεριμνῶντων, καθόσον διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς νέας λεγομένης μεθόδου, ἐπετεύχθησαν θαυμάσια τῶν ἀποτελέσματα.

Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο σιιέτεινεν ἰδίᾳ ὁ πρὸ δεκάδος τινὸς ἐτῶν ἰδρυθεὶς ἐν Μαδύτῳ φιλεκπαιδευτικὸς σύλλογος «ὁ Ἑλλησποντος», ὅστις τῶντι εἶνε ἀνώτερος παντὸς ἐπαίμου. Περὶ τὸ 1875 νέοι τινές, ἐπὶ τῶν μαθητικῶν βάθρων εἰσέτι καθήμενοι, ἐσκέφθησαν νὰ κατασκευάσωσι τὴν εἰκόνα, τοῦ Ἐυαγγελιστοῦ Ἰωάννου, καὶ νὰ πανηγυρίζωσι τὴν μνήμην αὐτοῦ ἐτησίως, ὡς ἐορτὴν τῶν γραμμάτων. Εἰς τοὺς πρώτους σχόντας τὴν εὐγενεστάτην ταύτην ἰδέαν προσετέθησαν καὶ ἕτεροι οὔτω δὲ ἐσκέφθησαν νὰ ἀπαρτίσωσι σωματεῖόν τι ὕπερ ὀνόμασαν «Φιλόπτωχον ἀδελφότητα» τινὲς τῶν εὐγενῶν ἐκείνων νέων, ἀποφοιτήσαντες τῶν Σχολείων Μαδύτου, ἦλθον εἰς Ἀθήνας καὶ μελετήσαντες διαφόρους κανονισμοὺς σωματείων, ἐνόμισαν καλὸν νὰ μετατρέψωσι τὸν σκοπὸν τῆς ἀδελφότητός των, καλέσαντες αὐτὴν «Φιλεκπαιδευτικὸν σύλλογον «Ἑλλησποντος»». Αὕτη εἶνε ὅλη ἡ ἱστορία τοῦ ἀρίστου σωματείου τούτου· ὅποια δὲ τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ, καὶ ὅποια ἡ ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὰ γράμματα δοθεῖσα ὠθησις, τὸ ἐννοεῖ ἕκαστος. ἀρκεῖ νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ σωματεῖον τοῦτο παρεῖχε καὶ παρέχει δωρεὰν τοῖς μαθητευομένοις, τὰ βιβλία των καὶ πάντα τὰ διὰ τὸν μαθητὴν χρειώδη. Ἡ ἱστορία τῶν

μεταγενεστέρων χρόνων τῆς Μαδύτου, θὰ ἀφιερῶσιν χρυσᾶς σελίδας, διὰ τὸ σωματεῖον τοῦτο, καὶ θὰ εὐλογῇ ἡ πατὴρ ἀιώνιος τὰ ὀνόματα τῶν πρώτων σχόντων τὴν τοιαύτην εὐγενεστάτην ἰδέαν.

Ἡ ἑλληνικὴ Σχολὴ κέκτηται ἀρίστην Βιβλιοθήκην, ἣτις ἀτυχῶς, ἐνεκα τῆς ἀβελτηρίας δὲν ἠξέυρω τίνων εἶνε ἀξιοσεβαστοτέρα διὰ τὴν κόνην ἣν περιέχει ἢ διὰ τὰ βιβλία καὶ τὰ χειρόγραφα τῆς. Ἐν ἄλλῃ εὐκαιρίᾳ θὰ γράψω ἐκτενῶς περὶ αὐτῆς. Ἐνταῦθα δὲ θὰ ἀναφέρω μόνον τὰ πέντε σημαντικώτερα χειρόγραφα αὐτῆς.

Πάντα ταῦτα εἶνε εἰς 8^{ου} σχῆμα γεγραμμένα· τὸ ἀρχαιότερον εἶνε κώδηξ τις τοῦ 15^{ου} αἰῶνος, ἐν κεχαραγμένῳ χάρτῃ, φέρων τὴν ἐπιγραφὴν «Τοῦ ὀσιωτάτου πατρὸς ἡμῶν, Καλλίστου τοῦ Ἀντιληκούδη, κεφάλαια ριέ. ὅτι καὶ ὁ εἰρημένος παράδεισος εἰκὼν τοῦ ἔσω ἀνθρώπου λόγοι ριέ.» 2) Φιλοθέου ἕτερον «περὶ τοῦ Παραδείσου», ἄνευ ἀρχῆς. Ὁ συγγραφεὺς τῶν διατριβῶν τούτων εἶνε γνωστὸς καὶ ἐξ ἄλλων ἔργων του, δημοσιευθέντων ἐν τῇ πολυτόμῳ Πατρολογία τοῦ Migne (τομ. 147 σελ. 817—833 προβλ. Melang. gr. par S. Lam. notes palaiogr. et epigr.) Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Ἀντιληκούδη, συγχρόνου τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Καλλίστου περὶ τὰ μέσα τοῦ 14^{ου} αἰῶνος ἀκμάσαντος, εἶνε ἀνέκδοτον καθόσον ἐγὼ γνωρίζω.

Δεύτερος κώδηξ ἐπὶ χάρτου 8^{ου} γεγραμμένος τὸν 17^{ου} αἰῶνα, περιέχει ἐπιστολάς τινὰς Συνεσίου τοῦ Σοφοῦ

τῆς Κυρίνης ἐπίσκοπον, μετὰ μεταφράσεως ἐντὸς γραμμῶν.

Τὸ τρίτον χειρόγραφον γεγραμμένον κατὰ τὸ 1792, ἐπὶ χάρτου κεχαραγμένου περιέχει «Τοῦ σοφοῦ Προδρόμου ἐξήγησις εἰς τὰς δεσποτικὰς ἐορτάς . . . γεγραμμένη παρ' ἐμοῦ τοῦ ἐλαχίστου Νικολάου, ἐν τῇ τῆς Ἀρχιάλου Σχολῆ ἐν ἔτει αψ'β.» Ὁ σοφὸς ἐνταῦθα ἀναφερόμενος Πρόδρομος, πιθανῶς εἶνε ὁ Θεόδωρος Πτωχοπρόδρομος Βυζαντινὸς συγγραφεὺς τοῦ 12^{ου} αἰῶνος (πρὸβλ. Patr. Migne σελ. 133).

Τέταρτον χειρόγραφον, ἐπὶ κεχαραγμένου χάρτου ἐξ 627 σελίδων μετ' ἐρουθρᾶς μελάνης, ἠριθμημένον περιέχει διαφόρους ὀμιλίαις γεγραμμένας ἐν χυδαίᾳ γλώσσῃ, προορισμένας δὲ διὰ πολλὰς ἐορτάς.

Τέλος ὁ πέμπτος κώδιξ εἰς χάρτην ἐξ 134 σελίδων, περιέχει «ἐγχειρίδιον ἦτοι ἐκθεσιν σύντομον θεολογίας.» Ἐπὶ τοῦ τελευταίου φύλλου ὅπερ δὲν φέρει ἀριθμὸν ἀναγινώσκεται ἡ ἀκόλουθος σημείωσις «Χρῦσανθος ὁ ἐκ Μαδύτου πόλεως κατὰ τὸν Ἑλλησποντον τὴν δε τὴν βίβλον ἰδίαις χερσὶν ἀντιγέγραφεν, ἐν ταῖς κατὰ Βόσπορον κωμοπόλεσι διατρίβων, βασιλεύοντος μὲν τοῦ Σουλτὰν Σελήμ, πατριαρχοῦντος δὲ Καλλινίκου, ἐν ἔτει ἀπὸ θεογονίας, χιλιοστῷ, ὀκτακοσιοστῷ, τετάρτῳ ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ.»

Ὁ Χρῦσανθος οὗτος εἶνε ὁ μετέπειτα ἐκλεγείς Μητροπολίτης Προύσης, ὅποτε μετὰ τῶν δύο ἑτέρων διδασκάλων, τοῦ Νικολάου καὶ Χουρμोजίου, διωρθώσατο

τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν πρῶτος δὲ ἔγραψε καὶ τὴν θεωρίαν αὐτῆς ἐν ἰδίῳ βιβλίῳ, τὸ ὁποῖον ἐξέδοτο τύποις, κατὰ τὴν πρώτην δεκαετηρίδα τοῦ παρόντος αἰῶνος.

VIII.

Ἴδομεν ἐν ἀρχῇ τοῦ βιβλίου ὅτι ἡ Μάδυτος κείται ἐπὶ λαμπρᾶς παρὰ τὸν Ἑλλησποντον θέσεως, ἐκτισμένη κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος, ἐπὶ λόφων, καὶ ὅτι ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην εἶνε ἡ ὠραιότερα πόλις τῆς Χερρονήσου.

Ὅντως δὲ στέφεται ὑπὸ πλουσιῶν ἐδαφιακῶν καλλουῶν, καὶ ἔχει κλίμα ἄριστον, καὶ ὑγιεινότατον. Κατὰ τὸ θέρος ἰδία ζωογόνος ἀποβαίνει ἢ ἐν αὐτῇ διαμονῇ καὶ θελκτικωτάτη. Ἄηρ δροσερώτατος ἐκ τῶν Κοίλων ἡσυχῶς καὶ ἀπαλῶς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, πνέων, ἀρπάζει τὴν Ἑλλησποντιάν αὔραν, καὶ διασκορπίζει αὐτὴν ἀνὰ τὴν πόλιν. Τοπία μαγευτικώτατα καὶ λοφίσκοι γραφικοί, διατρέχουσι τὰ περίξ τῆς Μαδύτου καρποφόρα πεδιά. Ἡ κοιλὰς δὲ ἰδία τῶν Κοίλων, ἐξέχει ἐπὶ τῇ πλουσίᾳ αὐτῆς ἐδαφιακῇ καλλονῇ. Τὸ γοργὸν τοῦ καλλιρροῦ Ἑλλησπόντου ρεῦμα ἠπίως εἰσδύει εἰς τὴν κοιλάδα, σχηματίζον τερπνότατον μὲν κολπίσκον ἀσφαλέστατον δὲ λιμένα. Παρὰ τὴν ἀριστερὰν παραλίαν τοῦ λιμένος, παρατηροῦνται, βράχοι τινὲς κανονικῶς τεθειμένοι, πιστοποιοῦντες τὴν ἀπόπειραν ἴσως κατασκευῆς προκυμαίας ὑπὸ τῶν Κοιλανῶν. Ἀλλὰ τὸ ἄριστον θέαμα παρέχει ἀποκλειστικῶς, τὸ ἐν τῷ λιμένι τούτῳ τεῖχος καθαρῶς

Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς. Ἄρχεται σχεδὸν ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους καὶ καταλήγει εἰς πύργον κυκλοειδῆ παρὰ τὴν θάλασσαν μεγαλοπρεπῆς τῶντι μνημείον· μάρτυς τῆς ἀρχαίας τῶν Κοίλων ἐπισημότητος. Ὅποια σκηναὶ δὲν ἐξελίχθησαν ἐκεῖ! Ὅποια πολεμικὰ σχέδια δὲν ἐνεπνεύσθησαν ὑπὸ τοῦ τείχους ἐκείνου! ποσάκις δὲν συνητήθησαν ἐκεῖ οἱ στόλοι τῶν ἀντιζήλων πόλεων Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης! Καὶ ὅμως, σήμερον μόνου τὰ ἴχνη τῶν προσφιλῶν τούτων ἀναμνήσεων ἀνευρίσκεις ἐκεῖ καὶ ἐνῶ σφογγίζεις τὸ ἐκ τῆς συγκινήσεως δάκρυ σου διὰ τὰ προχωρήσεις, προκαλεῖ τὴν περιέργειάν σου, ὁ παρὰ τὸ τεῖχος οἰκίσκος τῶν ἀλιέων. Τὸ ῥωμαντικὸν τοῦ τόπου, τὸ ναυτικὸν ἄσμα, ἡ κανονικότης τῶν ἐν τῇ θαλάσῃ ταξινομημένων δικτύων, ἐμποιοῦσιν ἀρίστην ἐντύπωσιν. Ἦδη ἐρρίφθη ὁ γρίππος· οἱ ἀλιεῖς εἰς δύο σειρὰς κρατοῦσι διὰ τῶν εὐρώστων χειρῶν των τὰ δύο σχοινία τοῦ γρίππου παραλλήλως καὶ σύρουσιν αὐτόν· τὴν θέσιν τοῦ ἀρχαίου «εἶα ὦ! εἶα πᾶς!» κατέχει σήμερον τὸ «ἔργα μόλα ἔργα λέσα». Ἐκαστος τῶν ἀλιέων εἰς τὸ ἔσχατον σημεῖον, ἐνθα ἐπὶ τῆς ἄμμου τὸ σχοινίον τίθεται κύκλω, φθάνων, καταλείπει ἀράματα τὴν θέσιν ταύτην καὶ χοροπηδῶν, εὐχαρις καὶ ζωηρός, καταλαμβάνει πάλιν τὴν ἀρχὴν τοῦ σχοινίου, ἐμψυχούμενος ὑπὸ τῆς ἐλπίδος τῆς πλουσίας ἄγρας. Ἡ χαρὰ καὶ ὁ ἀλλαγμὸς ἀρχεται ὅπταν φανῶσιν οἱ πρῶτοι κόμβοι τῶν δικτύων· κορυφοῦται δὲ αὕτη ὅπταν φανῇ ὁ πλεκτὸς σάκκος, πλήρης γευστικωτάτων ἰχθύων. . . .

Ὁ οἰκίσκος τῶν ἀλιέων κείται, ὡς ἔφθην εἰπὼν, παρὰ τὸν πύργον εἰς τὴν ὑπώρειαν τοῦ ὄρους Καλκμᾶ· μετ' αὐτὸν δὲ κείται βρούσις ἀρχαία ἀνεκαινοθεῖσα, καὶ ἐφεξῆς εἰς κανονικὴν σειράν, ὀλίγοι κῆποι μετὰ ἄδρων ὑδάτων. Ἐκεῖθεν διανοίγεται εὐρὺ πεδίον, μεγάλη κοιλάς· τῆδε κάκεισε διακρίνονται ἀγροτικοὶ καὶ ποιμενικοὶ οἰκίσκοι· ἡ δὲ ἠχὼ διαβιβάζει πανταχοῦ μεταξὺ τῶν δύο ὄρεων τὰ ἄσματὰ τῶν ποιμένων ἢ γεωργῶν καὶ τῶν ἐργαζομένων νεανίδων· τὸ βουκολικὸν ἄσμα, ἐνθαορῶνει τὸν ἐργάτην, καὶ παροτρύνει αὐτόν, πρὸς τὴν ἐργασίαν, εἰς δὲ τὸν ξένον ἐμποιεῖ ἀνέκφραστον ἐντύπωσιν.

Ἡ κοιλάς ὄλη, εἶνε κατελιγμένη ὑπὸ τῶν ἀγρῶν τῶν Μαδυτιῶν, καταλήγει δὲ εἰς μικρὸν τι δάσος κυπαρίσσω, ὅπερ ἐσχάτως ἀτυχῶς ἤρξατο νὰ καταστρέφηται· ἀλλαχοῦ χάριν τῆς ὑγείας τῶν πόλεων δημιουργοῦνται δάση, ἐνῶ ἐκεῖ. . . Κρινάτωσαν οἱ ἀρμόδιοι περὶ τούτου. Εἰς τὴν θέσιν τοῦ δάσους ὑπῆρχεν ἄλλοτε μικρὸν τουρκικὸν χωρίον, σήμερον δὲ παρ' αὐτὸ εὐρύεται πληθὺς ἀγροτικῶν οἰκίσκων. Ἐκεῖθεν ἀρχεται μεγάλη πεδιάς, ἥτις κατὰ ἐξοχὴν πλέον, πεδιάς, καλεῖται, κ ἄ μ π ο ς (campus)· εἰς τὸ τέλος τῆς πεδιάδος ὑπάρχουσι βαλανεῶνες ἱκαναί· παρὰ τὴν ἄκραν δὲ τοῦ βουνοῦ, ἐγγὺς τῆς θαλάσσης εἰς ἀλιευτικὸς οἰκίσκος (ταλιάνι), διότι ἐν τῷ Θρακικῷ πελάγει (τὸ ὁποῖον ὀπίσω θάλασσαν καλεῖ ὁ λαὸς) συλλαμβάνουν οἱ Μαδυτῆται γευστικωτάτους ἰχθῦς, περίφημα πρὸ πάντων γουοφάρια, ἐν μεγίστῃ ἀφθονίᾳ.

Ἀριστερὰ τῆς θέσεως ταύτης, καὶ πρὸς τὴν Μάδυτον, κείται ἡ πολίχνη Κριθωτῆ (Κριθιά) ἄγνωστον πῶς εὑρέθη ἐκεῖ, ἐνῶ ἅπαντες οἱ συγγραφεῖς τὴν τοποθετοῦσι ὀγδοήκοντα στάδια μακρὰν τῆς πόλεως Καρδίας· εἶνε δὲ καὶ αὕτη Ἀθηναϊκὴ ἀποικία. (α) Ἡ πόλις αὕτη κείται σήμερον μεταξὺ ὁρέων ἀπέναντι τοῦ Ὄφρουείου, μακρὰν ὅμως τῆς θαλάσσης, περὶ τὰς πέντε ὥρας ἀπέχουσα τῆς Μαδύτου.

Ἀνατολικῶς τῆς Κριθίας καὶ πρὸς τὴν Μάδυτον, ὑπάρχει πεδιάς μικρὰ μεταξὺ ὁρέων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐν ἧ ἄρκεται ἑκατοντάδες στρεμμάτων ἀγρῶν, ἀνήκουσιν εἰς πλουσίαν Μαδυτινὴν οἰκογένειαν· ἡ θέσις εἶνε λαμπρὰ καὶ ῥωμαυτικωτάτη ἐκεῖ. πεπλουτισμένη δὲ δι' ἀφθόνων ὑδάτων· διὸ καὶ ἀπὸ χρόνων λειτουργεῖ ἐκεῖ ὑδρομήλος, ἐν ᾧ συνήθως ἀλέθουσιν οἱ Κριθῶσιοι. Μετὰ τοὺς ἀγροὺς τούτους, (τὸ κοινῶς τσιφλίκι λεγόμενον) ὑπερπηδήσαντες ὄρος τι εὐρισκόμεθα πρὸ τοῦ ὠραιότερου πεδίου τῆς Μαδύτου, εἶνε καὶ τοῦτο μικρὰ ἀνώμαλος κοιλιά· ἀλλ' αἱ ἀνωμαλῖαι συνιστάμεναι ἐκ λοφίσκων, προσθέτουσι περισσοτέραν μαγείαν τὸ θέαμα εἶνε λαμπρὸν ὡς ἐν γοητευτικῷ δὲ πανοράματι ἀναπτύσσεται ἐκεῖθεν πρὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἅπανα ἡ τῆς Μα-

(α) « Κρι(η)θωτῆ, πόλις Ἑλλησπόντου ὀγδοήκοντα σταδίου ἀπέχουσα τῆς Καρδίας. Τὸ ἐθνικὸν Κρι(η)θώσις ». Steph. Byz. « Εἶτ' ἔστι Πακτύη Κριθωτῆ τε πόλις, λέγουσι καὶ ταύτας Μιλτιάδην κτίσαι » (Scymn. 710.) Δημ. 672, 2. Στράβ. VII, 3. Plinius IV, 18. Ἀρποκρατίων, Σουΐδας, καὶ ἄλλοι.

δύτου φυσικὴ καλλονή, ἣτις νοχελῶς φαίνεται ἐπικαθμένη ἐπὶ τῶν λοφίσκων τῆς, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς αὐταρεσκείας ἐγγίζουσα τὸν Ἑλλησπόντον τὸ ῥέσμα τοῦτου περιλουεῖ μαγνευτικῶς τὰς ἀκτῆς, καὶ μετὰ πλείστης χάριτος εἰσδύει εἰς τὸν λιμένα τῶν Κοίλων ἐντεῦθεν μὲν αἱ ἄμπελοι τῆς Μαδύτου μετὰ τῶν κήπων ἀποτελοῦσι θέαμα, πρὸ τοῦ ὁποίου καὶ αὐτὴ ἡ φαντασία ὑποχωρεῖ, ἐκεῖθεν ἡ ἄποψις τοῦ Ἑλλησπόντου καταβάλλει τὸ βλέμμα, ἡ Σηστός καὶ ἡ Ἄβυδος μὲ τὰ γαυρὰ τῶν τείχη ἐκπλήττουσι, καὶ ἀνακαλοῦσιν εἰς τὴν μνήμην τὴν μεγάλην ἐκείνην ναυμαχίαν τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, μονονουχὶ δὲ βλέπει τις τὸν Λέανδρον νηχόμενον ὅπως ῥιφθῆ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Ἡροῦς . . . Ἀποσπᾶς ἐκ τῶν ἐντυπώσεων τούτων τὸ βλέμμα καὶ ἀναλογίζεσαι παραντίκα, ὅτι ὁ τόπος ἐφ' οὗ ἴστασαι, εἶνε ἡ πρώτη θέσις τῆς Μαδύτου, κατέρχεσαι ἐκεῖθεν ὄληρα βήματα, μόλις προφθάνεις νὰ καθησυχάσῃς τὴν ἐκ τῶν ἱερῶν συγκινήσεων τεταραγμένην καρδίαν σου, ὅποτε αἴφνης νέα ποιήσις . . . ἀνακύπτει ἐνώπιόν σου. Εὐρίσκεσαι ἐπὶ τοῦ ὠραιοτάτου τῆς Μαδύτου λόφου εἶνε τὸ Κυνόσημον . . . αἱ συγκινήσεις ἐπέρχονται ἀλλεπαλληλοὶ, προσπαθεῖς νὰ ἀνεύρῃς διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ τὸν τάφον τῆς Ἐκάβης, ἀλλὰ δὲν προφθάνεις διότι καταπληκτικὰ ἐπέρχονται σοι ἐντυπώσεις. Ἡ θέσις εἶνε λαμπρὰ μὰ τὴν ἀλήθειαν δὲν περιγράφεται λαμπρὸν περιπερον τοῦ κατὰ καιρὸν παστῶ τῶν Λαρδαυελλίων, περι-

κυκλοῦται ὑπὸ δένδρων πυκνῶν· τὴν ῥωμανικότητα τοῦ τόπου ἐπανξάνει τὸ ἀφθόνως ῥέον ὕδωρ· γοητεία ἀληθῆ ἐμπνέουσι τὰ παρὰ τὸν γραφικώτατον λόφον κηπάρια τῶν στρατιωτῶν· ἀνὰ πᾶν βῆμα, ἀνὰ πᾶσαν κίνησιν τοῦ βλέμματός σου ἀνακαλύπτεις νέαν ἔμπνευσιν, νέαν ποίησιν. Ἀλλὰ παραδίδω τὸν λόγον εἰς τοὺς ποιητὰς καὶ κατέρχομαι ἐκ τοῦ ποιητικοῦ ἐκείνου λόφου... εἰς τὰ πράγματα.

Μετὰ τὸ Κυνόσημον συναντῶμεν τὸ ὄχυρον φρούριον τσαμποροῦν, ἐφεξῆς ἐν τῷ Σκαλλῶ δύο οἰκίσκους ἀλιευτικούς, τὸ ἀγίασμα τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου, καὶ εἶτα εἰσερχόμεθα εἰς τὴν πόλιν. Τὸ πρῶτον οἰκοδόμημα ὅπερ συναντῶμεν εἶνε τὰ Γαϊτανάκεια ἐκπαιδευτήρια μετὰ τοῦ πρό τινων ἐτῶν κτισθέντος Νηπιαγωγείου, παρὰ τὴν θάλασσαν δὲ κατ' εὐθείαν γραμμὴν βλέπομεν περὶ τοὺς δέκα ἀνεμομύλους· τοιοῦτοι ἀνεμόμυλοι ὑπάρχουσι καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης πλευρᾶς τῆς πόλεως, σπουδαῖα τῇ ἀληθείᾳ ἐκτρώματα, ἀκαλαισθησίας ἀσυγγνώστου παρελθόντων αἰώνων. Ἀλλ' εὐτυχῶς ὁ εἶς μετὰ τὸν ἄλλον ἤρξαντο καταρριπτόμενοι, διὰ τὰ ἐπανακτισθῶσιν ἐκεῖ ὅπου ἀρμόζει. Ἄπασαι αἱ ὁδοὶ τῆς πόλεως εἶνε σχεδὸν λιθόστρωτοι, φωτιζόμενοι τὴν νύκτα δι' ἱκανῶν φανῶν. Ἐσχάτως δὲ ἤρξαντο κτιζόμεναι οἰκίαι σχετικῶς λαμπραί, ἐγκαινιάζουσαι νέαν ἐποχὴν ἐν τῷ καθωραϊσμῷ τῆς πόλεως, ἐπαξίως τῆς θέσεως ἣν αὕτη κατέχει, καὶ τῆς προαγωγῆς ἣτις δι' αὐτὴν καθ' ἑκάστην ἐπιτυγχάνεται.

Ἀνωτέρω κατεδείξαμεν ὅτι ἡ θέσις καὶ τὸ κλίμα τῆς Μαδύτου εἶνε λαμπρά· ἀλλ' ἐπίσης καὶ τὸ ἔδαφος αὐτῆς, δὲν εἶνε μικροῦ λόγου ἄξιον. Ἰκανοποιητικώτατον ἀπ' ἐναντίας εἰς τὴν γεωργίαν μετὰ τὴν δέουσαν περίθαλψιν, καθὼς τοιοῦτον εἶνε καὶ τῆς ὅλης Χερρονήσου τὸ ἔδαφος· «πλὴν τῆς ὄρεινῆς, λέγει ὁ Στρέβων, ἡ γῆ ἄλλη πεδιάς (τῆς Χερρονήσου) εὐγαιός ἐστι πᾶσα σίτου δὲ καὶ σφόδρα εὐτυχῆς... καὶ τοῖς πρόσθεν χρόνοις ἐντεῦθεν ἦν τὰ σιτοπομπεῖα τοῖς Ἕλλησι, καθάπερ ἐκ τῆς λίμνης αἰ ταριχεῖαι... οἱ δὲ (κάτοικοι) καὶ γεωργοὶ ἐκαλοῦντο ἰδίως, ἡμερώτεροί τε ἕμα (τῶν Νομάδων) καὶ πολιτικώτεροι νομίζονται εἶναι,» «ἡ Χερρόνησος, προσθέτει ὁ Σουΐδας ἡ Θράκης χώρα, ὑποτελής ἦν τοῖς Ἀθηναίοις, εὐφοροσ εἰς πυρῶν γεωργίαν ὅθεν καὶ ἐσιταγῶν οἱ Ἀθηναῖοι (Σουΐδ. ἐπ. λ. πρβλ. Ἀριστοφ. Ἰπ. 262). Ἡ εἰδησις αὕτη τοῦ ὅτι ἐσιταγῶν ἐκ τῆς Χερρονήσου, οἱ Ἀθηναῖοι, ἀπαντὰ συχνότατα παρὰ τῷ Δημοσθένει, ὅστις καὶ ἐξαίρει τὴν εὐφορίαν τοῦ ἐδάφους τῆς χώρας ἐκείνης. Πραγματικῶς δὲ καθ' ὅλην τὴν Χερρόνησον τὸ ἔδαφος εἶνε λαμπρότατον, δυνάμενον ἂν ἀνταποκριθῆ εἰς τοὺς κόπους τοῦ γεωργοῦ. Καὶ ἐν Μαδύτῳ δὲ ἡ μεγάλη κοιλὰς τῶν Κοίλων, εἶνε γονιμοτάτη, ὡς καὶ τὸ ἀπέραντον ἐκεῖνο πεδῖον, ὁ κάμπος· παράγει δὲ βάμβακα, σῖτον ἐξαίσιον, κριθὴν καὶ πάντας τοὺς δημητριακοὺς καρπούς. Ἀλλ' ἀτυχῶς ὡς ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ θὰ ἴδωμεν ἡ γεωργία ἐν Μαδύτῳ νηπιάζει ἐτι· πᾶν τὸ σχετικὸν θὰ τὸ εἶπω ἐκεῖ ἐνταῦθα μόνον

θὰ προσθέσω ὅτι ἀρκετὰ καλῶς καλλιεργεῖται ἡ ἄμπελος· πρό τινος δὲ παρατηρεῖται καὶ τάσις τις πρὸς τελειοποίησιν αὐτῆς διὰ τῆς εἰσαγωγῆς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀρίστων φυτειῶν.

IX.

Ἔνεκα δὲ τῆς θέσεως τῆς Μαδύτου, οἱ κάτοικοι εἰς ἑπτὰ περιῖπον χιλιάδας ἀνερχόμενοι, Ἕλληνες ἅπαντες ἀνεξαιρέτως καὶ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ ὄντες, λαλοῦντες δὲ εὐκρινέστατα τὴν πατριὸν γλῶσσαν, ἐπιδίδονται κυρίως εἰς τὴν ναυτιλίαν, τὴν γεωργίαν, τὴν τεκτονικὴν καὶ ἄλλας τέχνας, πολὺ ὀλίγον δὲ εἰς τὸ ἐμπόριον. Οἱ περισσότεροι ἐπιδίδονται εἰς τὴν ναυτιλίαν ἥτις ἐσχάτως ἔδειξε ποιὰν τινα τάσιν προόδου. Τὰ πλοῖα τῶν Μαδυτίων δὲν εἶνε μὲν μεγάλα, ἀλλ' εἶνε πολλὰ. Τὰ περισσότερα τούτων, ἐνασχολοῦνται εἰς τὴν μεταφορὰν ἐπιβατῶν ἐκ Μαδύτου εἰς Ἀρδανέλλια καὶ τανάπαλιν ἄλλα δὲ εἰς μεταφορὰν ἐμπορευμάτων εἰς τὸν αὐτὸν λιμένα, καὶ τινα πολὺ ὀλίγα ὅμως ἐκτελοῦσι ὀρετικῶς μακρὰ ταξίδια, εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἀιγαίου πελάγους, τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν Σμύρνην, συνήθως δὲ εἰς ἄγιον Ὄρος. Ἐνταῦθα μεταφέρουσι πρὸ πάντων οἶνον, κριθήν, κρόμμυα, καὶ πῆλινα ἀργεῖα εἴτε κεράμους, ἐκ τῶν ἐργαστηρίων τῆς Μαδύτου, τῶν παρὰ τὸν λιμένα τῶν Κοίλων εὐρισκομένων εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Ὄρους. Οἱ ναῦται εἶνε πολυπληθεῖς· κοινὴν δὲ ἑορτὴν ἔχουσι

τὴν τοῦ ἁγίου Νικολάου· εἶνε ἄνδρες ὀμμαλεώτατοι, τολμηροί, καὶ ὀψοκίνδυνοι, ἀψηφούντες καὶ τὴν μεγαλύτεραν τρικυμίαν· πολὺ ἐπιχειρηματεῖα δὲν εἶνε, ἀλλὰ τακτικώταται εἰς τὸ ἐπάγγελμά των· πιστοὶ δὲ φίλοι τοῦ Βάκχου, σπένδοντες τῷ θεῷ τούτῳ, μεθ' ἑκάστου αὐτῶν ταξίδιον μικρὸν ἢ μέγα. Καὶ ἴσως μὲν ἡ ναυτιλία θὰ προώδευεν, ἀλλ' ἀτυχῶς, δὲν ἔλαβον εἰσέτι οἱ ναῦται, τοὺς ὁποίους διακρίνει τόση ἀποφασιστικότης, τὴν πρωτοβουλίαν, ὅπως ἀποκτήσωσι εὐπρόσωπόν τινα λιμένα.

Ἐπιτηδειότεροι τούτων καὶ ἐπιχειρηματικώτεροι εἶνε οἱ σπογγαλιεῖς, οὔτινες διὰ τῶν μικρῶν ἰδιορρυθμῶν πλοιαρίων των, ἀενάως διατρέχουσι πᾶσαν τῆς θαλάσσης ἑκτασιν· εἶνε οἱ προοδευτικώτεροι τῶν ἄλλων ἐργατικῶν τάξεων. Τοῦναντίον δὲ τοὺς ἄλιεῖς δὲν τοὺς διακρίνει καμμία δραστηριότης· διὸ καὶ οὐδεμίαν ὀρετικῶς ἔλαβον οὗτοι ἀνάπτυξιν, ἐνῶ εἰς τὴν διάθεσιν των ἔχουσι τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ Ἑλλησπόντου, τὸν λιμένα τῆς Ἀβύδου, τὸ θρακικὸν πέλαγος καὶ τὰ Κοίλα· εἰς ταῦτα πάντα τὰ μέρη ἔχουσι τὰ λείονα τὸν χειμῶνα ἰδίως ἔχουσι οὗτοι περισσότεραν ἐργασίαν· τὰ δὲ γοῦφάρια τῆς Μαδύτου εἶνε περιζήτητα καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει. Ὅσοι τῶν ἰχθύων δὲν πωληθῶσιν ἐν Μαδύτῳ, μεταφέρονται ὑπὸ μεταπρατῶν εἰς Ἀρδανέλλια ἢ ἀλλαχοῦ· ἀλατιζόμενοι δὲ μεταφέρονται καὶ εἰς ἀπωτέρας πόλεις, ἰδίᾳ δὲ εἰς ἄγιον Ὄρος. Ἐν γένει ὅμως ἐκ τῆς θαλάσσης ἀποζει τὸ πλεῖστον τῶν

Μαδυτίων μέρος, καὶ φαίνεται ἔτι σὺν τῷ χρόνῳ θὰ ἀναπτυχθῆ ἡ ἐργατικὴ αὕτη τάξις τὴν ἀρχὴν ὅμως τῆς ἀναπτύξεως θὰ λάβῃ μετὰ τὴν κατασκευὴν λιμένος.

Ἄλλη τάξις τῶν Μαδυτίων εἶνε ἡ τῶν γεωργῶν θὰ ἐπεθύμουν ἐνταῦθα νὰ διακόψω τὸ θέμα τοῦτο, διότι εἶνε πολὺ, πολὺ περισσότερον τοῦ πολὺ, μελαγχολικὰ αἱ σκέψεις αἱ ἀπορρέουσαι ἐκ τῆς μελέτης τῶν κατὰ τὴν ἐργατικὴν ταύτην τάξιν, ἣτις ἐν παλαιοῖς χρόνοις εὐρίσκετο ἐν ἐπιζήλῳ θέσει. Τότε οἱ εὐπορώτεροι τοῦ τόπου ἦσαν οἱ γεωργοί, σήμερον ὅμως ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον συμβαίνει· πενία καὶ δυστυχία μαστίζουσι τὴν τάξιν ταύτην ἐξ ἴσου· πολλοὶ τῶν γεωργῶν ἀναγκάζονται νὰ πωλήσωσι καὶ τὰ ἄροτρά των, διὰ νὰ ζητήσωσι τὸν ἐπιούσιον ἄρτον ἐκ τῆς σκεπάρνης· ἐν πρὸς ἐν ἐκποιοῦσι τὰ κτήματά των· παραδίδουσι τοὺς ἀγρούς των εἰς τοὺς δανειστὰς καὶ βυθίζονται εἰς σκοτεινὰς σκέψεις· μόλις φθάσῃ ἡ ἐσοδεία τῶν καρπῶν, περικυκλοῦσι τὸν γεωργὸν οἱ δανεισταί του, διὰ νὰ τοῦ ἐκμυζήσωσι πᾶν ὅτι ἐκ τῆς γῆς δι' ἀτρήτων κόπων ἔλαβε. Πλὴν, ἄς σταθμίσωσι καλῶς τὰ πράγματα οἱ ἀρμόδιοι, ἄς λάβωσιν ὑπ' ὄψει ὅτι μόνου, ἀλλὰ μόνου διὰ τῆς γεωργίας θὰ εἰσέλθῃ ἡ εὐημερία καὶ ὁ πλοῦτος εἰς τὸν τόπον· ὅταν πεινᾷ ἡ γεωργικὴ τάξις ἀποπνίγεται πᾶσα ὕλικὴ πρῶτος τοῦ τόπου, μαραινεται πᾶν προοδευτικὸν στοιχεῖον. Τί τὰ θέλετε τὰ Σχολεῖα καὶ τὰ μεγάλα καταστήματα, ὅταν ἀναγκάζεται ὁ γεωργὸς νὰ κάθηται μετ' ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας, καὶ μεμαραμένος ἐκ τῆς πεί-

νης καὶ τῆς ἀσιτίας; Ἐδῶ σὺς θέλω! Αἱ θεωρίαι δὲν γεμίζουσι κοιλιά. Ἄλλη τάξις ἐργατῶν εἶνε ἡ τῶν τεκτόνων καὶ τῶν κτιστῶν· δύναμαι νὰ χαρακτηρίσω τὴν τάξιν ταύτην ὡς στασιμωτέραν πασῶν ἀλλὰ καὶ ἡσυχωτέραν συγχρόνως. Οὗτοι, ἐκτὸς τῶν ἐν Μαδύτῳ καὶ Δαρδανελλίοις, ἐργαζομένων, μεταβαίνουνσι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα κατοικοῦσιν ὅλοι ὁμοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό, ἡ δὲ συνοικία Βλάχικας, κατοικεῖται μόνον ἐκ τῶν Μαδυτίων σχεδόν. Μεταβαίνουνσι ἐκεῖ τὴν μεγάλην τεσσαρακοστὴν καὶ ἐπιστρέφουσι τὸν Δεκέμβριον συνήθως, μετ' ἡμῶν εἰς τὰ χεῖλη, καὶ μετ' ἀρκετὰ χρήματα εἰς τὰ θυλάκια. Κερδίζουνσι ἱκανὰ ἐκ τῆς τέχνης των, καὶ εἶνε περιζήτητοι ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ καθὸ λίαν ἐπιτήδειοι.

Παντοπῶλαι ἐν Μαδύτῳ σχετικῶς εἶνε πολλοί, ἔμποροι ὀλίγοι. Πρὸ δεκάδος τινος ἔτων παρετηρήθη ἄμιλλά τις εἰς τοὺς παντοπώλας, καὶ τῇ ἀληθείᾳ, ἱκανὰς ἐποίησαντο προόδους. Ἐχουσιν ἴδιον σωματεῖον, καὶ κοινὴν ἐφορτὴν, τοῦ ἀγίου Σπυριδῶνος. Ὁ πρόεδρος τοῦ σωματείου των (ὁ τσαούσης) φροντίζει πάντοτε περὶ τῆς ἀγορᾶς τῶν ἀναγκαιούτων διὰ τὰ Παντοπωλεῖα, τὰ ὅποια ἤρχισαν κάπως νὰ νεωτερίζουν καὶ νὰ γίνονται εὐπροσωπότερα.

Ἀρκετὰς ἑκατοντάδας πολιτῶν, ἀπασχολοῦσι καθ' ἡμέραν καὶ τὰ πηλουργεῖα, τὰ ἐργαστήρια τῶν πηλίνων ἀγγείων, κεράμων καὶ πλίνθων ἢ ἔξαγωγή τοῦ προϊόντος τούτου εἶνε ἀρίστη· ἐσχάτως μάλιστα παρετηρήθη

μεταρρυθμιστική τις τάσις καὶ ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις τούτοις, ἐν οἷς φαίνεται ἰκανὴ πρόοδος. Ἐἶνε δὲ ἐκτισμένα πάντα ἐκτὸς τῆς πόλεως καὶ τὸ ἀναγκαιοῦν χῶμα λαμβάνουσιν ἐκ τοῦ δυτικῶ ὄρους (Καλκμᾶ).

Ἔρχεται τώρα καὶ ἡ σειρά τῶν ἐμπόρων. Οὗτοι φυσικῶ τῷ λόγῳ εἶνε οἱ προοδευτικώτεροι πάντων τὸ ἐμπόριον ἐν Μαδύτῳ ἤρξατο νὰ λαμβάνῃ ζωὴν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς ἐν αὐτῇ ἐμπορικῆς εταιρίας. Αὕτη, συμπαγῆς μέχρις ἐσχάτων διαμείνασα, συνεκέντρωσεν εἰς τὰς χειράς της ἅπαν τὸ ἐμπόριον τῆς Μαδύτου καὶ τῶν πέριξ χωρίων· ἔχει σχέσεις μετ' ἐμπορικῶν οἰκῶν τῆς Εὐρώπης· διατηροῦσα δὲ βαμβακομηχανὴν ἰδίαν, δίδει τὸν ἐπιούσιον ἄρτον, εἰς ἑκατοντάδας πτωχῶν κορασίων· νῦν διαχειρίζεται τὴν ἐξαγωγὴν προϊόντων τοῦ πλείστου μέρους τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, καὶ ὁσημέραι προάγεται. Πληροφοροῦμαι ὅτι ἐσχάτως ἐφάνησαν διαιρετικαὶ τάσεις μεταξὺ τῶν ἐταίρων· κατὰ πόσον ὅμως θὰ ὠφελήσῃ ἢ θὰ βλάβῃ τὴν εταιρίαν καὶ τὸν τόπον ἢ διαίρεσις αὕτη δὲν δύναται τις νὰ προεικασῇ· Ὅπως δὲ ἴσως ὁ Μαδύτιος φύσει εὐφυῆς καὶ ἐπιχειρηματίας θὰ προῶδεν εἰς τὸ ἐμπόριον ὡς καὶ εἰς τὰ ἄλλα ἐπιτηδεύματα, ἂν ἐπέτρεπε τοῦτο τὸ στενὸν τοῦ χώρου, ἐν ᾧ ζῆ· ἀλλ' εὐλογωτέρα αἰτία τῆς μὴ προόδου φαίνεται μοι ἡ ἄτακτος ἢ σπανιωτάτη ὡς εἶπω καλλίτερον, ἐπικοινωνία τῆς Μαδύτου μετὰ τῶν πέριξ χωρῶν· νῦν ὅμως πολλὰς ἐμπνέει ἐλπίδας προόδου, ἢ ἐγκατάστασις Μαδυτίων ἐμπόρων εἰς Λαοδανέλλια. Τοῦτο τοῦλάχιστον εἶνε ἐν γενναῖον βῆ-

μα· καὶ θὰ ἔχει τὰ ἀποτελέσματά του· ἀποτελέσματα πάντως ἀγαθὰ, καὶ λίαν εὐάρεστα διὰ τὴν καθόλου εὐημερίαν τῆς Μαδύτου, ἣτις, πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν ὅτι, χωλαίνει εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, καίτοι ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν, εἶνε ἡ ἀκμαιοτέρα τοῦ Ἑλλησπόντου πόλις.

X.

Δὲν ὑπάρχει λαὸς ἐπὶ τῆς γῆς, μὴ ἔχων τοὺς πατροπαράδοτους αὐτοῦ ἑορτάς, τὰ πατροπαράδοτα ἠθῆ καὶ ἔθιμα· ὑπάρχουσιν ὅμως ἄνθρωποι, οἵτινες εἴτε ἕνεκα τοῦ χαρακτῆρός των, εἴτε ἕνεκα τοῦ ἀκραφνεστέρου πρὸς τὰ πάτρια αἰσθήματος, θρησκευτικώτερον τῶν ἄλλων τηροῦσι τὰ ἔθιμα ταῦτα καὶ τὰς ἑορτάς. Μεταξὺ τούτων εὐτυχῶς καταλέγονται καὶ οἱ Μαδύτιοι. Ἀλλὰ πρὸς τοῖς ἀνωτέρω λόγοις ἡ Μάδυτος διετέλεσε καὶ διατελεῖ, τύχῃ ἀγαθῇ ἀμιγῆς παντὸς ξενικοῦ ἢ φυλετικοῦ στοιχείου, καθαρῶς τηροῦσα, τὸν ἔθνη καὶ ἑλληνοστοιχείου, καθαρῶς τηροῦσα, μετὰ τὸσάυτας χαλεπὰς τοῦ Μεσαίωτος περιστάσεις καὶ τῶν μετὰ ταῦτα χρόνων. Ὅπως δὲ ἴσως πρὶν εἶπω τι περὶ τῶν ἠθῶν καὶ τῶν σχετιζομένων τούτοις ἑορτῶν καὶ πανηγύρεων θὰ χαρακτηρίσω ἐν ὀλίγοις τοὺς κατοίκους τῆς Μαδύτου.

Ὁ Μαδύτιος κεκτημένος χαρακτῆρα οὐχὶ σφοδρὸν οὐδ' ἐμπαθῆ, ἀποβαίνει πολλάκις ὑπὲρ τὸ δέον ὑπομονητικὸς. Ἀπεχθάνεται τοὺς νεωτερισμούς, καὶ ἔχει ἑρρι-

ζωμένην ἐν ἑαυτῷ τὴν πρὸς τὴν τάξιν ἀγάπην, ἐν τε τῷ οἰκογενειακῷ καὶ τῷ δημοσίῳ βίῳ. Καὶ δὴ, ἐντὸς τοῦ οἴκου του, εἶνε ὁ πατριάρχης τῆς οἰκογενείας, καὶ πατριαρχικῶς διακυβερονᾷ αὐτήν· πολὺ σπανίως ἐπιτρέπει εἰς τὸν νῦν του νὰ σπουδάσῃ ἄλλην τέχνην. Δὲν διακρίνεται ἐπὶ φιλοδοξία, ἀλλὰ ἀγαπᾷ μᾶλλον τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὴν ιδιοτέλειαν ἐν μέρει, διὸ καὶ πολὺ ὀλίγον σκοτίζειται διὰ τὰ κοινὰ πολλῶν δὲ μᾶλλον διὰ τὰ τῶν ἄλλων. Εἶνε ἀναντίρρητον ὅτι εἰς τὰς τοιαύτας μικρὰς κοινωνίας τὰς πατριαρχικῶς οὕτως εἰπεῖν, διοργανομένας, τὴν μόνην ἰσχυρὰν δύναμιν ἀποτελεῖ ἡ θρησκευτικὴ ἠθικὴ, ἀποτελεῖ ἡ θρησκεία. Ὁ πολίτης Μαδύτιος, εἶνε σωστὸς χριστιανός, εἰς ἄκρον εὐσεβέστατος, χωρὶς ὅμως νὰ εἶνε ἀπηλαγμένος τῶν προλήψεων καὶ τῶν δυσιδαιμονιῶν, αἵτινες πολὺ ὑποβιβάζουσι πᾶσαν θρησκευτικὴν ἀξίαν, ὅπως ἐντελῶς δὲν δύναται νὰ ἀποσπασθῇ τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν καὶ πεποιθήσεων τῶν προγόνων του.

Οὕτω δὲ τέρεται ἐν τῇ φύσει, καὶ ἀρέσκειται προσωποποιῶν διάφορα ὄντα φανταστὰ ὑπάρχοντα ἐν αὐτῇ. Τὰ φοβερὰ μάλιστα στοιχεῖα κατ' αὐτὸν κατοικοῦσιν εἰς ἀποκέντρους γωνίας, ἐντὸς ὁπῶν ἡ μεγάλων δένδρων τὸ τελεσίμι, ὁ δαίμων τῆς οἰκίας, κατοικεῖ πάντοτε ἐν τῇ ὀρόφῳ ἢ ἀλλαχοῦ τῆς οἰκίας, Αἱ Νεράιδες, αἱ περίεργοι αὐταὶ θυγατέρες τοῦ Νηρέως ὑπάρχουσι καὶ ἐν Μαδύτῳ, ἐλθοῦσαι βεβαίως μετὰ τοῦ Μιλτιάδου ἐξ Ἑλλάδος, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐκείνην τὴν

ἐποχὴν ἦσαν πολὺ καλὰ κορίτσια, τῶρα ὅμως κατήντησαν μάλιστα κακὰ ἔμποιοῦσαι τρόμον καὶ φόβον οὐχὶ σμικρόν. Ἀλλὰ φοβερώτεροι ἀπὸ ταῖς νεράιδες εἶνε αἱ Λάμισαι, δηλαδὴ αἱ Λάμιαι, τὰ φοβερὰ ἐκεῖνα γύναια. Ὅλαι αὐταὶ αἱ δοξασίου παρελήφθησαν ἐκ τῶν προγόνων, καὶ εἶνε ἀδύνατον νὰ λησμονηθῶσι· τὰ δὲ γερόντια μὲ τὰ παραμύθια των, καὶ ἄκουτα σὲ ἐνθυμίζουσι τὸν ἀρχαῖον μῦθον.

Τὰ κατὰ τὴν γέννησιν ἔθιμα καὶ τὴν ἀνατροφὴν τοῦ παιδίου, εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπαράλλακτα, ὅποια παρέδωκεν αὐτὰ ἡ προγονικὴ παράδοσις· ἡ μήτηρ περιβάλλει τὸ ἐν τῷ λίκνῳ μωρὸν διὰ τοῦ ἡδυπαθοῦς ναουορίσματος ὑποσχομένη αὐτῷ πολλὰ ἀγαθὰ.

Αἱ παρθέναι Μαδύτιαι πολὺ ὀλίγον, ἢ οὐδόλως ἐξέρχονται τῶν οἰκιῶν των. Οἱ μεγάλοι αὐτῶν καὶ σπινθηροβολοῦντες ὀφθαλμοί, μὲ τὸ μικρόν των μέτωπον, τὸ ἀρρενωπὸν ἀλλὰ καὶ γλυκὺ συγχρόνως παράστημά των, τύπος Καρυάτιδος παρθένου, καὶ ἡ κλασικὴ αὐτῶν ὥραιότης προξενοῦσιν ἀρίστην ἐντύπωσιν· καὶ εἶνε ἀληθῶς μοναδικὴ καὶ σπανία ἀνὰ τὰς πόλεις τοῦ Ἑλλησπόντου, ἢ γνησίᾳ ἑλληνικῇ καλλονῇ των. Ἐπειδὴ δὲ ὡς εἶπον δὲν ἐξέρχονται τῶν οἰκιῶν των, ἡ μνηστεία γίνεται διὰ προξενητριῶν. Καθ' ἅπαν τῆς μνηστείας τὸ διάστημα, ἡ πενθερὰ στέλλει τῇ χρυσῇ της νύμφῃ ἄνθη καὶ δῶρα ἐν οἷς καὶ μπουρέκια, κατὰ τὰς ἐπισημοὺς ἑορτάς. Ἐνταῦθα ἀναμιμνήσκειται τις, τῶν ἐν τῇ ἀρχαίῳ προγαμίων δώρων, καὶ τὰ μειράκια ἐ-

κείνα, ἅτινα ἐστεμμένα διὰ κισοῦ ἐφώνουν τὸ «ἐφυγον
κακὸν εὖρον ἄμεινον» μεταφέροντα τὰ δῶρα εἰς τὴν
νύμφην. Πρὸ τοῦ γάμου συναθροίζονται πολλὰ παρ-
θένη εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης τὴν ὁποίαν *κ ν ι ἄ σ ο υ*-
σ ι, ἕδουσαι περιπαθέστατα καὶ συγκινητικώτατα ἄσμα-
τα ὡς λ. χ.

Ἐβάλε κουνὰ στὰ χέργιά σου στὰ πέντε δάκτυλά σου
νὰ πάρης καὶ τὸν *τ σ ε λ ε μ π ἦ* μέσα ἑστάρχοντικά σου.
Ἐβάλε κουνὰ στὰ χέργιά σου στὰ πέντε σου δακτύλια
ποῦ ἔκτισαν καὶ ἔκτισαν τῆς προίκας τὰ μαντύλια.
Ἐὐφραν ὅταν ἐγέννη ἡ μάνα σου χρυσὸ ἦταν ἡ κοιλιά της
καὶ ὅταν ἔκαμ' εὐμορφώτερη, ἀπ' ὅλα τὰ παιδιὰ της.
Ἐὐφραν ὅταν ἐγέννη ἡ μάνα σου κι' ὅταν ὅταν ἔκοιλοπύνα
στὸ κυπαρίσσι ἀκούμπησε καὶ ὅταν ἔκανε *π α τ ρ ὀ ν α*!

Καὶ ἐξακολουθοῦσιν αἱ συγκινητικαὶ στροφαὶ τοῦ ἄσμα-
τος, ἀποσπῶσαι τὰ δάκρυα τῆς ἀποχωριζομένης πλέον
νύμφης. Καθ' ἣν δὲ στιγμήν πρόκειται νὰ τὴν *τ ρ α*-
δ ὶ σ ω σ ι καὶ νὰ τὴν κενεῖσιν ἀκούονται αἱ ἐξῆς
στροφαί:

Φέρετε κτένια συντιφιά καὶ τρισμαλαματένια
νὰ πλέξωμε τὴν πέροδικα ποῦ θὰ διαβῇ στὰ ξένα.
Ἄνοιξε νύφ' τὰ ἑμάτια σου καὶ δὲς τῆς καλεσμένους
γιὰ ἑδὲς πῶς παραστέκονται τοῦ οὐρανοῦ ἀγγέλοι.
Κάνε μετάνοια φίλησε τῆς μάνα σου τὸ χέρι
γιὰ νὰ σοὶ δώσῃ τὴν εὐχὴ νὰ ζήσης μὲ τὸ ταῖρι.

Καὶ ὅταν πλέον ἀρχίζον νὰ τὴν ἐνδύσῃ μὲ τὸ *ν ν μ*-
φ ρ ι ἄ τ ι κ ὸ τῆς φουστάνι, παρθένοι καὶ παρθένη ψάλ-
λουσιν ἐκ περιτροπῆς.

Ἄλλοι λιγνοὶ ἀλλάξανε κι' ὅλοι λαμπροφορέσαν
ἑμὰ ἑγὼ λιγνὸς δὲν ἀλλάξα καὶ δὲν ἐλαμπροφώρεσα
μὸν ἑμὰ λαμπρὴ μιὰ κυρτιακὴ μιὰ ἑπίσημον ἡμέρα.
Πέρω τὰ βουχαλάκια μου καὶ στὸ λουτρό πηγαίνω.
καὶ βροῖσκω τὸν λουτρό στυγρὸ ταῖς γούρνας σφαλισμέ-
φυσὸ κ' ἀνάπτω τὸν λουτρό κλίνω γεμίζω γούρνας [ναις
καὶ λούνομαι κτενίζομαι σκοπίζομαι καὶ βγαίνω.
Θορῶ ζερβιά θορῶ δεξιά θορῶ ἀπάνω κάτω
θορῶ καμάρι τοῦ λουτροῦ καὶ τῆς πανόργιας κόρη
Νὰ τῆς ἑμὴ δὲν ἔμπορῶ, νὰ τῆς τὸ πῶ φοβοῦμαι
νὰ τὴν εἰπῶ τραταφιλιά μὰ ἐκεῖν' ἀκάνθια ἔχει
νὰ τὴν εἰπῶ γαρουφαλιά κ' ἐκεῖνη κόμπους ἔχει
νὰ τὴν εἰπῶ χρυσὸ δενδρὶ καὶ ἐκεῖνο κλώνια ἔχει

Καὶ ἐξακολουθεῖ αὕτη ἡ ἱστορία ὅλη τοῦ γαμβροῦ περὶ
τῆς ἀπορίας του πῶς νὰ ὀνομάσῃ τὴν νύμφην ὅποτε
παραλαμβάνουσιν αὐτὴν ἐκ τῆς οἰκίας της καὶ φέρου-
σιν εἰς τὸν ναὸν μετὰ τοῦ γαμβροῦ ἐκείθεν πλέον μετὰ
τὴν στέψιν ἔχουσι τὸ μέρος των τὰ *π α ι γ ν ῖ δ ι α*, τὰ
μουσικὰ δηλαδὴ ὄργανα. Στὸ σπῆτι ἐπὶ τέλους, ἔστε-
ρον ἀπὸ καλὸ καλὸ *φ α ρ ο π ὀ τ ι*, καὶ πλουσίαν σπον-
δὴν εἰς τὸν *Ἰ μ ἑ ν α ι ο ν* καὶ τὸν *Β ἄ κ χ ο ν*, ἀρχίζει
ὁ ὠραῖος συρτός· ὁ ἡγεμὼν τοῦ χοροῦ ψάλλει ὡς ἐξῆς
ἐπαναλαμβανομένης ἐκάστης στροφῆς ὑπὸ τῶν συγχο-
ρευόντων:

Ἐσὺ εἶσαι χαρὰς κι' ἂν ἑγὼ δὲν εἶδα τέτοια νύφη
νῆχη τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι στῆθη
ἐσὺ εἶσαι νυφοπούλα μου τρατάφυλλο βαμμένο
καὶ τὸ λιγνὸ σου τὸ κορμὶ ζαχαροζυμωμένο.
Ἐσὺ εἶσαι νυφοπούλα μου ἄστρο τῆς Ἀγγλιτέρας (;)
καὶ φεγγαράκι τῆς αὐγῆς καὶ ἥλιος τῆς ἡμέρας.

τρανταφυλλένια νὰ σὲ εἰπῶ γιὰ κοντουλογραμμένη
γιὰ λεμονίτσα φουντοτὴ στὰ ἄνθη φορτωμένη ;

Καὶ παρατείνεται ἡ μεγάλη αὐτὴ κουβέντα μὲ τὴν
νύμφην, καὶ ἀπορεῖ ἡ τραγωδοῦσα ποῖον ἐπίθετον ἐπὶ
τέλους νὰ τὴν δώσῃ, ὅποτε, ἔνεκα διαμαρτυρίας βεβαίως
τῶν ποδῶν των, παύει ὁ χορὸς, καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ξεύ-
ρετε. Ἐγὼ μόνον θὰ προσθέσω ὅτι ὑπάρχει καὶ ἐν Μα-
δύτῳ, ἡ ἀρχαία τῶν Ἑλλήνων συνήθεια, καθ' ἣν οἱ
νυμφῖοι ἔπρεπε νὰ φάγωσι κυδώνιον μηλον, ἀντ'
αὐτοῦ δὲ σήμερον δίδουσιν εἰς τὴν νύμφην ἐκ μέρους τοῦ
γαμβροῦ μέλι.

Φαντασθῆτε ὅμως πόσον μακρὸν θὰ ἀπέβαινε ἡ κα-
τάλεξις πάντων τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῶν Μαδυτίων
μαρτυρούντων τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν καταγωγὴν, ἀφοῦ καὶ
αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς νεκροὺς περιβάλλουσιν ἐκεῖ, ὡς καὶ
ἀλλαχοῦ τῶν Ἑλληνικῶν χωρίων, διὰ τῶν προγονικῶν
συνηθειῶν. Ὁ νεκρὸς ἐνδεδυμένος τὰ ὠραιότερα τῶν
ἐνδυμάτων του, εἶνε ἐστραμμένος πρὸς τὴν θύραν, εἰς
σημεῖον ὅτι καταλείπει διαπαντὸς τὴν οἰκίαν. Τὸν νε-
κρὸν συνοδεύουσι μέχρι τοῦ τάφου οἱ οἰκεῖοι θρηνοῦν-
τες μεγαλοφώνως ἅπαντες οἱ συνοδεύσαντες τὴν ἐκφο-
ρὰν, ἐπαναστρέφουσιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀποθανόντος,
καὶ παρακάθηνται εἰς τὸ ἐπιθανάτιον δεῖπνον,
συνωδὰ τῇ τοιαύτῃ συνηθείᾳ τῶν ἀρχαίων. Ἐν ἄλλῃ
ἐποχῇ ὑπῆρχον καὶ αἱ μυρολογίστραι.

Ἄλλὰ τὸ ζωντανότερον ἔθιμον, ἂν πρέπει τις νὰ τὸ
ονομάσῃ οὕτω, εἶνε τὸ Πένταθλον, ὅπερ οὐδαμοῦ

ἀλλαχοῦ διεσώθη, ὅπως ἐν Μαδύτῳ. Κατὰ τὴν πρῶ-
την δηλαδὴ καὶ δευτέραν Κυριακὴν τῶν Ἀπόκριω, συν-
έρχονται ἅπαντες οἱ Μαδυτίοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες, εἰς
τόπον τινα Πόρον καλούμενον, κείμενον δὲ ἐκτὸς τῆς
πόλεως, καὶ κυκλούμενον ἀμφιθεατρικῶς, ὑπὸ τοῦ λό-
φου τοῦ ἀγίου Ἰωάννου, καὶ δύο ἐτέρων λοφίσκων. Τὸ
πλῆθος ἀθήναι ἐπὶ τῶν λόφων, μένει δὲ ἐλεύθερον, τὸ
ἐν τῷ μέσῳ κείμενον μικρὸν πεδῖον. Ἐπὶ τούτου ἐμ-
φανίζονται κατὰ ζεύγη οἱ παλαισταὶ τὸ πλῆθος διαμένει
ἐν ἀγωνιάδει σιγῇ ἕκκεινοι ὅτε μὲν βαδίζουσι κυκλικῶς
κροτοῦντες τὰς παλάμας, ἐπὶ τὸ ἐπιδεικτικώτερον, ἀσ-
καρδαμικεῖ δὲ θεωροῦντες ἀλλήλους, ὅτε δὲ συλλαμ-
βάνονται καὶ συσφίγγονται ἐκτελοῦντες διάφορα τσα-
λίμια, τὸ πλῆθος μόλις δύναται νὰ κρατηθῇ, μετὰ
φρικώδους ἀγωνίας ἀναμένον τὴν ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος,
ὅτε πίπτουτος τοῦ ἐτέρου τῶν παλαιστῶν ζητοκραυρά-
ζει φρενητιωδῶς. Ἀμφότεροι εἶτα οἱ ἀγωνισθέντες, γυ-
μνοί, ὡς ἐπάλαισαν, περιέρχονται τὰς τάξεις τῶν θεα-
τῶν παρ' ὧν ἀνταμοίβονται κατὰ βούλησιν, τοῦ νικη-
τοῦ ἀξιουμένου, ἀπειραρίθμων «εὔγε.» Κατὰ τοὺς ἀρ-
χαίους χρόνους, ἡγωνίζοντο εἰς τὴν πάλιν μόνον οἱ
Μαδυτίοι, ἐσχάτως ὅμως ἤρξαντο λαμβάνοντες μέρος καὶ
ὀθωμανοὶ ἐκ τῶν πέριξ χωρίων, γεγυμνασμένοι παλαι-
σταί, ἀλλ' ἅπανσα ἡ τέχνη των ὑποκύπτει εἰς τὴν ἡρά-
κλειον δύναμιν τῶν Μαδυτίων παλαιστῶν. Εἰς τὰ λοι-
πὰ ἤδη τοῦ πεντάθλου λαμβάνουσι μέρος μόνον οἱ πο-
λίται, ἀγωνιζόμενοι πρὸ πάντων εἰς τὸ ἔλμα, καὶ εἰς

τὸν δίσκον. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλα ἔθιμα ἐν Μαδύ-
τω τὰ ὁποῖα ἀποκλειστικῶς πλέον ἰδιάξουσιν αὐτῇ· ὡς
λ. χ. τὸ κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς πρώτης τοῦ μηνὸς
Μαρτίου ἔθιμον καθ' ὃ καλουμένον τινὸς ὀνομαστὶ καὶ
ἀποκρινόμενον εἰς τὴν κλησιν, ἀκούεται μέγας πάταγος
συντριβομένου ἀγγείου ὕψισθ' ἐν τῷ μετὰ τὴν πολὺ πολὺ
ἀστεῖαν ἐπ' ὄδον «παρ' τῷ ψύλλ' μας, καὶ τῷ κορκοί μας»
Κατὰ τὴν παραμονὴν ἐπίσης τῆς πρώτης τοῦ Ἀγούστου
ἀνάπτουσι πολλοὺς καὶ μεγάλους ἀρφανοὺς (ἐκ τοῦ
ἀρι-φαίνω=πολλὸ φαίνω) διαπηδῶντες αὐτοὺς καὶ φω-
νάζοντας «ἄκστος παράκστος.» Κατὰ τὴν 24 Ἰουνίου
ἡμέραν ἐνάρξεως τῶν θαλασσίων λουτρῶν τὴν μὲν πρω-
ΐαν πληροῦται σχεδὸν ἡ παραλία τοῦ Ἑλλησπόντου
πτωμάτων συλλήβδην ἀνθρώπων καὶ ζώων, ἔπειτα γί-
νεται ἰσοδρομία, καὶ γαδαροδρομία, καθ' ὅλην
δὲ τὴν ἡμέραν βλέπει τις νωχελῶς ἐπιπλέοντας τοὺς ἀ-
γνυόπαιδας ἄνωθεν τῶν ὑδάτων οἵτινες δὲν τῶ χου ν
σὲ καλό, νὰ βγοῦν ἀπὸ τὴν θάλασσαν τὴν ἡμέραν
ἐκεῖνην. Τὴν δὲ νύκτα κατὰ τὸν τρόπον οὕτως εἰπεῖν
τῆς ὀμηρικῆς Ναυσικάας, κολυμβῶσιν αἱ γυναῖκες καὶ
παρθέναι λουόμεναι ἐντὸς τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἐν ἄλλῃ
ἐποχῇ, ὑπῆρχεν ἐν χορῆσι καὶ ὁ κλειδίωνας, κατὰ
τοὺς τελευταίους ὅμως χρόνους παρημελήθη τὸ παρῶ-
δοξον τοῦτο ἔθιμον. Περισσότερα λεπτομέρεια, ὡς καὶ
ἀνωτέρω εἶπον, περὶ τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῶν Μα-
δυτίων, ἡδύνατο νὰ μὴ ἀφίση οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν

περὶ τοῦ ὅτι τὰ πάτρια ἦθη διεσώθησαν μέχρι κεραίας
ἐν τῇ πόλει ταύτῃ.

Τοῦτο ὅμως προσμαρτυροῦσιν ἔτι μᾶλλον αἱ ἀφελεῖς
καὶ ἀπέριττοι τῶν κατοίκων διασκεδάσεις, αἱ ἐξοχικαὶ
ἐκεῖναί πανηγύρεις αἵτινες πάντοτε καὶ ἐπὶ πολὺν χρό-
νον ἀφίνουσιν εἰς τὸν νοῦν προσφιλεῖς ἀναμνήσεις.
Οὕτω φερέειπε κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ ἁγίου Παντε-
λεήμονος, τῆς Μεταμορφώσεως καὶ τῆς Θεοτόκου δια-
σπείρονται οἱ κάτοικοι εἰς τὰς ἐξοχὰς ἀποτελοῦντες κέν-
τρον ὀρισμένου, ὅτε μὲν τὸ Κυνόσημον, ὅτε τὰ
«δύο νερά» ἔνθα ἀναπτύσσεται ἡ ἰδιάξουσα πλέον
αὐτοῖς εὐθυμία. Ὁμολογουμένως αἱ ἐξοχικαὶ αὗται πα-
νηγύρεις εἶνε ἀπεριγραπτοὶ ἀλλὰ πάσας ὑπερέχει ἡ τῆς
Θεοτόκου ἡτις κατ' ἐξοχὴν πλέον «Πανηγύρι» καλεῖται.
Πέρουσι εἶχον ἀποστείλει τὴν περιγραφὴν τῆς πανηγύ-
ρειος ταύτης εἰς φίλον μου τινά, ἣν δὲν κρίνω περιτ-
τὸν νὰ παραθέσω ἐν ταῦτα συντόμως...

«Ἐνωρὶς ἤδη, ἔγραφον πρὸς τὸν φίλον, εἶχομεν συνενωθεῖ
μετὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀρίστου μου φίλου Γ. εἰς Πόρον, καὶ
ἐκεῖθεν ὁμοῦ αἱ δύο οἰκογένειαι, ἐκινήσαμεν πρὸς τὴν Μοῆν
τῆς Θεοτόκου. Μὲ τὰ λόγια δὲ ἐν οἷς, ἐννοεῖς ὅτι, παρε-
νεύονται πλεῖσταί ὅσαι εὐφυολογίαί καὶ χαριτολογαί διηγήσα-
μεν μακρὰν ὁδόν, χωρὶς κἂν νὰ τὸ αἰσθανθῶμεν· διήλομεν
τὰ λεγόμενα πηδῆματα· διεπηδήσαμεν μικρὸν τινα χεῖ-
μαρρον, καὶ ἀνέβημεν τὸ κερτίλι. Ἄ! εἶνε θέσις μοναδική
αὕτη ἡ κορυφή τοῦ κερτιλοῦ. Ἐκεῖθεν σοὶ δίδεται εὐκαι-
ρία νὰ θαυμάσης τὸ πανόραμα τοῦ καλλιρροῦ Ἑλλησπόντου,
ἐξηπλωμένου, μετὰ χάριτος καὶ ἐπιψαύοντος τὰς ἀκτὰς τοῦ ὑπὸ

τὸν γλυκύτατον ἐκεῖνον οὐρανόν· Πέραν ἐκεῖ τὰ κομψὰ καὶ εὐρωπαϊζόντα Δαρδανέλλια, ἀνακαλύπτει ὁ ὀφθαλμὸς ἐν ὄλῃ τῇ μεγαλοπρεπεῖα τῶν ἡ ὠραία Μάδυτος γοητευτικώτατα ἀνέκυπτε ὡς ἀπὸ γιγαντιαίου πρασινοτάπητος· ἡ δὲ "Αβυδος καὶ ἡ ἀρχαία Σηστὸς συνεπλήρουν τὸ μαγευτικὸν πανόραμα· ἤρεμος αὖρα πνέει ἡσύχως καὶ ἀπαλῶς εὐόσμου μυριωδίας πληροῦσα τὸν αἰθέρα· πλήρεις θεῶν ἐντυπώσεων ἐκ τῆς ἀπόψεως ταύτης, ἐστρέψαμεν, διὰ νὰ ἐπαναλάβωμεν τὸν δρόμον μας, ὅποτε ἐνεφανίσθη πρὸ ἡμῶν μεγάλη πεδιάς ἐγγίζουσα τὸ Θρακικὸν πέλαγος, ἐν ᾧ ἰχνογραφοῦντο διάφορα νῆσοι ὑπὸ τὰς χρυσαυγίζουσας ἀκτῖνας, τοῦ δύοντος ἡλίου· ἐστρέψαμεν καὶ αὖθις τὸ βλέμμα πρὸς τὴν φίλην Μάδυτον. «δύσατο δ' Ἡέλιος σκιάωντότε πᾶσαι ἀγνυαὶ Μადύτου» ὅποτε νέα ποιήσις ἐνεφανίσθη ἡμῖν μετὰ τὸ πρῶτον ἢ δεύτερον πρὸς τὰ ἐμπρὸς βῆμα ἡμῶν· εἴχομεν ἤδη ἐνώπιόν μας μικρὸν ἄλσος κυπαρίσσω, παρ' ᾧ ἔκειτο πληθὺς ἀγροτικῶν οἰκίσκων· ἐπειδὴ ἐβαδίζομεν μᾶλλον πρὸς κατωφείριαν ἐγεννήθη εἰς τὸ **κ α ρ α β ἄ ν ι** μας, περισσότερα ὄρεξις ἄσμάτων, ἅπερ ἐστ' ὅτε συνευθύντο μετὰ τοῦ βουκολικοῦ ἄσματος τοῦ εἰς τὴν καλύβην του ἐπιστρέφοντος ποιμένος· διεκρίνομεν πολλοὺς ὀμίλους ἐρχομένους ἐκ τῆς ὁδοῦ τῶν **Κ ο ἰ λ ω ν**, οἵτινες δὴ φθάσαντες πρὸ ἡμῶν, εἰσήρχοντο εἰς τὴν μικρὰν ἐκκλησίαν τοῦ Μονιδρίου τῆς Θεοτόκου, σκεπτόμενοι φαίνεται ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐκτελέσῃσι πρῶτον τὰ Χριστιανικά τῶν καθήκοντα πρὶν ἢ ἀποδυθῶσιν εἰς τὸν διασκεδαστικὸν ἀγῶνα.

Τὸ μοναστήριον τῆς Θεοτόκου, εὑρηται ἐν τῇ μεγάλῃ πεδιάδι τῇ κατ' ἐξοχὴν **κ ἄ μ π φ** καλουμένη, ἀλλ' ἀτυχῶς ἀνήκει εἰς γεωργὸν τινα ὅστις φροντίζει μᾶλλον περὶ τῆς ἐλεεινότητος τοῦ τόπου ἐκείνου ἢ πρὸς ἐξωραϊσμόν· λέγεται ὅτι ἐπ'

οὐδενὶ παραχωρεῖ τὸ Μοναστήριον εἰς ἄλλον, ἀλλ' ἐγὼ νομίζω ὅτι ἠδύνατο ἐπὶ τέλος νὰ ἐξαναγκασθῇ πρὸς τοῦτο. Ἐν τούτοις τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς εἶνε κάπως διακεκοσμημένος ὁ τόπος, περίξ δὲ τῆς Μονῆς, εἶναι κατεσκευασμένα ἀμφιθεατρικῶς ἀπειράριθμα σκηναὶ ἐκ κλάδων δένδρων. "Ὁσφ ἐπιησιάζομεν, ἐπὶ τοσοῦτον ἠκούομεν ὄχλοβὴν καὶ θόρυβον· ἐνόμιζέ τις ὅτι ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς διήλθεν ἤδη τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν καὶ κατεσκήνου εἰς τὴν Ἐρημον. Ἡ φωνή, ἡ ὄχλοβὴ ὅλοεν ἐπιτείνεται . . . Πληθὺς οἰκογενειῶν ἔστησεν ἐδῶ τὰ διὰ τὴν τριήμερον σχεδὸν διαμονὴν ἀναγκαιούντα, καταρτίσασα ἐκάστη τὸ «σπητικότης» μὲ ὅλο τὸ «νοικοκυριότης» μετὰ τῶν κοφῆνων, τῶν σταμνῶν, καὶ τῶν μαγειρικῶν σκευῶν περιορισάσα αὐτὰ ἀπὸ τοῦ παραπλεύρου. Γειτωνία ἐχωρίσθησαν, δρόμοι ἐχαράχθησαν, περιοριζόμενοι ὑπὸ στρωμάτων· ἐδῶ τέλος εἶνε κατεσκηνωμένοι πολυπληθεῖς, λέγεις, ἀγέλαι νομάδων. Ἐφθάσαμεν πλέον καὶ ἡμεῖς καὶ κατεσκηνώσαμεν εἰς τὴν σκηνήν, εἰς τῆς ὁποίας τὴν κατασκευὴν ἐπεστατήσαμεν τὴν προτεραίαν ἐγὼ καὶ ὁ ἐξάδελφός μου Ν. Π. Ἡ σελήνη ἤρξατο νὰ φαίνεται ἐν τῷ στερεώματι, εἰς τὰ βάθη τῆς πεδιάδος ἀπλοῦται ὑπόσκιος νύξ· αἱ χορευτικαὶ τάσεις ἤρξαντο λαμβάνουσαι ζωὴν καὶ χάρις τῷ φίλῳ Γ. ἐνεκαινιάσθη ὁ συρτὸς ὑπὸ τὸν ἦχον τῆς **λα τ ἔ ρ ν α ς**· ἐδόθη ἐπὶ τέλος τὸ σύνθημα, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἐγενικεύθη, ὅταν ἔφθασαν καὶ οἱ κλασικοὶ **ζ ο υ ρ ν ἄ θ ε ς**, μὲ τὰ **λ ε ρ ω μ ἔ ν α τ α θ ο ὑ λ ι α**· ἐκκωφωτικοὶ ἦχοι διαδίδονται πανταχοῦ, συλλήβδην μετὰ τῶν φωνῶν τῶν χορευτῶν, ἀμφοτέρων τῶν φύλλων. Ὁ **σ υ ρ τ ὸ ς**, ὁ περίφημος αὐτὸς χορὸς δίνει καὶ **π ἔ ρ ν ε ι**· ὅλων τὰ βήματα τακτικὰ τοὺς διευθύνει ὁ **ζ ο υ ρ ν ἄ ς** καὶ τὸ **ν τ α θ ο ὑ λ ι**. Ἐξεύρεις πόσον ὠραῖος εἶνε αὐτὸς ὁ χορὸς, ἀλλὰ πρόσθετος καὶ τοῦτο ὅτι

τὸν χορὸν τοῦτον κατὰ τὴν πανήγυριν ταύτην, ἀποτελοῦσιν ἐνίοτε διακόσια ἄτομα παρθένοι καὶ παρθένοι. Πάντες οὗτοι ἐννοοῦν νὰ χωρεῦσιν ὡς τὸ πρῶτ', ἀλλ' ἡ κοιλία ὁ μικρὸς οὗτος τυραννίσκος ἤρξατο νὰ διαμαρτύρηται, καὶ ὁ χορὸς διεκόπη· πρὸ πολλοῦ εἶδον, εὐρῶν εὐκαιρίαν, καὶ τί γίνεται ὑπὸ τὰς σκηνάς· ἡ μία «χειτόνισσα» ζητεῖ ἀπὸ τὴν ἄλλην τὸ «τηγά-νι» ἄλλη μαγειρεύει· τινὲς κάμνουν ἐπισκέψεις εἰς τὰς σκηνάς τῶν φίλων των· «βεγγεραῖς» προετοιμάζονται, καὶ ἄλλοι τέλλος, οἱ προνοητικώτεροι... βέγγουσι μακαρίως, μὲ ὄλην τὴν ἡσυχίαν καὶ τὸ sans façons των, διότι ἡ νύξ ἤδη ἐπῆλθε. Μετὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῆς κοιλίας, ὡς συμπεραίνω ἐκ τῆς ἰδικῆς μου, ἤρξαντο ἀναφαινόμενα πανταχοῦ ἄσματικά· . . . τάσεις. Καὶ ἐδῶ μὲν ἀκούεται ἄμηνες ἐκεῖ δὲ ἠδυπαθέστατα ἄσματα τῶν παρθένων· διακρίνω τὴν ἐξῆς στροφὴν τοῦ μελωδικοτάτου ἄσματος:

μετὰ μακρὰν νυκτὸς σιγὴν λαλεῖ τὸ χελιδόνι
αὐγὴ ἐφώτισε τὴν γῆν καὶ τὰ βουνὰ χρυσώνει.

Παντοῦ δὲ τέλος χορεύουσι συρτοὺς, καλαματιανούς, καὶ καρσυλαμάδες. Ἡ νύξ ἤρξατο νὰ λαμβάνῃ τὴν μελανωτέραν τῆς χροιάν, ἀλλὰ τὸ ἄπειρον ἐκεῖνο πλῆθος ἐξακολουθεῖ νὰ διασκεδάζῃ· εἶνε τι συγκινητικὸν νὰ περιέλθῃ τις τὰς σκηνάς τὴν στιγμὴν ἐκείνην· ἐκεῖ θὰ ἴδῃ τί σημαίνει εὐθυμία, εὐθυμία ἰδιάζουσα εἰς τοὺς ἀρεσκομένους εἰς τὴν φύσιν. Ἦδη σχηματίζεται δι κύκλιος χορὸς· καὶ ὁμολογῶ ὅτι μόλις μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἀποφασίζω νὰ παραδοθῶ εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Μορφέως· ἐκοιμήθης φίλε εἰς εἰς τὴν ἐξοχὴν ποτέ; ἐκοιμήθης ὑπὸ τὸν ἀστερόεντα οὐρανόν, ἐν μέσῳ τῆς ἀπεριγράπτου ἐκείνης ἀρμονικῆς κινήσεως τῶν ἄστρων; εἶδες τὴν σεληνὴν μειδιῶσαν καὶ παίζουσαν ἐσθ' ὅτε μετὰ τῶν νεφῶν; εἶδες ὅ-

ποῖον κάλλος ἀνυπέβλητον! ὅποια δόξα οὐράνιος! ἡ καρδιά σου πάλλεται τότε σφοδρότερον, ἡ διάνοιά σου πετᾷ ὑψηλά, πολὺ ὑψηλά, καὶ ἀναζητεῖ τὴν ἀριστοτέχνηδα ἐκείνην χεῖρα, ἣτις τὴν φύσιν ἔταξεν ὑπὸ τοιαύτην ἀρμονίαν, πρὸ τῆς ὁποίας τὸ πᾶν ἀποκαλύπτεται. . . ὦ! αἱ τοιαῦται ἐντυπώσεις δὲν λησμονοῦνται, πολλῶ δὲ μᾶλλον αἱ τῆς ἐσπέρας ἐκείνης, ἣτις σοὶ ὑπεθυμίζω ὅτι εἶναι ἡ παραμονή. Ἡ νύξ παρήλθε γλυκύτατα· ὑποφώσκει ἤδη ἡ αὐγὴ ἡ «ἡμος δι' ἱριγένεια φάνη ῥοδὸδάκτυλος ἠώς» Ὁ ἥλιος φαίνεται ὑπεράνω τοῦ ὄρους· ἀκτινοβολοῦσιν αἱ κορυφαὶ αὐτοῦ, εὐσμος δὲ πρωϊνὴ αὐρα διδὲι ζωὴν εἰς τὴν καρδίαν. Γνωρίζεις πόσον εὐσεβῆς, φίλε, εἶνε ὁ λαὸς τῆς Μαδύτου, οὕτως δὲ τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἶδον ἀπειράριθμον πλῆθος ἀσκεπὲς ἰστάμενον πρὸ τοῦ ναοῦ καὶ προσευχόμενον. Μετὰ τὴν προσευχὴν διεσκορπίσθη αὐτὸ ἀνὰ τὰς σκηνάς ἵνα προγευματίσῃ· αὐτὴν τὴν στιγμὴν γίνεται μεγαλειτέρα κατανάλωσις μ. πο γά τ σ α ς. Ὁ ἥλιος ὑψοῦται πάντοτε φωτίζων τὴν φύσιν καὶ νέοι δὲ ὄμιλοι διασκεδαστῶν φθάνουσιν.

Σταυροδάκτια ἤδη, κομπολογάνια, κτενάκια, καθρεπτάκια, δακτυλιδάκια, βραχυολάκια, καὶ εἴ τι ἕτερον ὁμοιοκατάληκτον, πρὸς δὲ λουκούμια, σῦκα, καὶ ἐν γένει πᾶν τράγημα δυνάμενον νὰ γαργαλίσῃ τὴν ὄρεξιν, πᾶν τέλος ἐμπόρευμα ἢ λίχνευμα, ἐκ τῶν ἀντιπροσωπευόντων ἄξιαν ἴσην τῆς δεκάρας ἢ καὶ κάτω αὐτῆς, κεῖνται παράπλευρα ἐν σωροῖς, δεξιά καὶ ἀριστερά. Πάντες δὲ τριγύρω μασῶσι κάτι ἢ πίνωσι. Δὲν λείπουν δὲ πανοράματα δεκαρουλλέκται, καὶ πλῆθος ἄλλων παροδίων παιγνιδίων διασταυροῦσι τὴν πλατεῖαν, ἐπὶ τῆς βάρχειως ἢ τῶν χειρῶν τῶν κυρίων αὐτῶν περιφερόμενα. Καὶ ὄλη αὐτὴ ἡ ἀγέλη τῶν πωλητῶν, παραφωνεῖ, ἀλαλλάζει, βοᾷ, ἐπιδεικνύουσα τὰ ἐμπορεύματά της.

Νεάνιδες περιπλέγδην κρατούμεναι, βαδίζουσιν ἀνά δύο ἢ τρεῖς κατὰ στίχους, ἐξελθοῦσαι εἰς περίπατον, μέσῳ ὄχλοβοῆς ἀπεριγράπτου ἐπικρατούτης ἐν τῇ αὐτοσχεδίῳ ἐκείνῃ πόλει. Ἡ εὐθυμία καὶ ὁ χορὸς διατηροῦνται ἀδιάπτωτοι, μέχρις ἑσπέρας, καὶ φαίνονται ὅλοι εὐχαριστημένοι, ἀλλὰ καὶ ξεποδαργλασμένοι. Τὴν νύκτα ἐπαναλαμβάνεται καὶ αὖθις ἡ αὐτὴ ποίησις, ἡ αὐτὴ εὐράνιος συγκίνησις, ἐκ τῆς ἀφελοῦς ταύτης καὶ ἀπερίττου ἑορτῆς ἣτις εἶνε ἡ χαριστέρα τῶν ἑορτῶν τῆς Μαδύτου.

Τὴν πρωίαν τῆς τρίτης ἡμέρας . . . μέσῳ τῆς μάγου ἐκείνης καὶ γοήσης πρωϊνῆς εἰκόνας, ὑπὸ τὴν ἀπερίγραπτον μυστικότητα τῶν πρώτων τοῦ περιόρθρου ἀναλαμπῶν, καὶ τὰς καλλιτεχνικωτάτας ἀπαχρώσεις τοῦ πρώτου ἑωθινοῦ φωτός, ἐν ᾧ τριγύρω πτερυγίζει τὸ ὄνειροπόλημα, καὶ ἡ καρδία βαρύνει ὑπὸ τὰς ἀπείρους ἐντυπώσεις τῆς ἑορτῆς, ἀπασαι αἱ οἰκογένειαι ἄρχονται ἀπερχόμεναι, καὶ φθάνουσιν εἰς τὴν πόλιν ὑπὸ τὰ ἡδύφθογγα ἄσματά των πλήρης εὐθυμίας καὶ χαρᾶς.

Τοιαύτη, φίλε, ἡ τερπινοτέρα ἑορτὴ τῆς Μαδύτου· καὶ ἂν ἐπὶ πλέον διήρκει, θὰ διήρκει καὶ ἡ περιγραφὴ μου αὕτη, ἥτις ἀγνοῶ, κατὰ πόσον θὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν περιέργειάν σου. . . »

ΤΕΛΟΣ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

τῶν φιλομοούσων συνδρομητῶν μου.

Ἵ Ο Παν. Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως κ. Κοσμάς Σωμ. 100

Ἵ Ο Σεβασμ. Μητροπολίτης Ἀμασειας κ. Ἀνθιμος » 50

Ἐν Μαδύτῳ.

Γεώργιος Σ. Μοῦρκος Σωμ. 2	Χ. Δημητριάδης διευθ. τῶν Σχ. Μαδύτου.
Συμεὼν Χλοΐδης	Α. Κ. Μαρσίνας
Σ. Ζαφειρίου	Α. Ἀδαμαντίδης
Εὐστράτιος Φωτίου	Ἰωακείμ Χρηστάκης
Κωνσταντῖνος Θ. Ναρλῆς	Χριστόφ. Χατζῆ Ἀποστόλου
Χρυσόστομος Παρίτσης	Δαυὶδ Κασίμης
Ἀνδρέας Γ. Τερζῆς	Παναγιώτης Οἰκονόμου
Κυριακὸς Δημητρίου	Στρατήγης Παπάλας
Γεώργιος Ε. Παπαδόπουλος	Παπᾶ Εὐγέν. Μουταφῆς
Χρυσόστομος Κομνηνοῦ	Θεοφάνης Χατζῆ Ἀποστόλου
Εὐγένιος Ἰωάννου	Ἀπόστολος Σταρᾶς
Ἀγγελίνα Μαμμῆ	Γρηγόριος Πετρίδης ἱερέυς
Κωνσταντῖνος Α. Ἀτάμπας	Ἰωάννης Ἀλεξιάδης
Ἀντώνιος Σ. Σαρρίδης	Κωνσ. Α. Παγωνιάδης
Ῥήγας Νοτάριος	Ἰγνάτιος Λαδόπουλος ἱεροδ.
Κωνσ. Χατζῆ Ρ. Δημητρίου	Δ. Μουτόπουλος.
Ἐμμανουὴλ Ζυγομαλᾶς	Στ. Βαφεΐδης.
Ἀνανίας Χρήστου	εὐγενεῖ φροντιδί Σωτ. Ναρλῆ
Ἀναγνώστης Καπόνιας	Σωτηρία Ναρλῆ διευθύντ. τοῦ
Ἀντώνιος Πλακούδης	Νησιοπαρθεναγ. Μαδύτου Σ. 2
Δ. Δανιηλίδης	Λαμπρινὴ Παξιμαδᾶ
Κωνστ. Δ. Ναρλῆς	

'Ελένη Θεοφάνους	Φροντίδι 'Αν. Κωνσταντινίδου	
Δέσποινα Α. Λιμπερίδου	'Αν. Κωνσταντινίδης	
Ζωή Δελαβαρίδου	Α. 'Ρ. Παπάζογλου	
Φροντίδι 'Ιοβ. Λαυρακά	Δ. 'Αντωνιάδης ψάλτης	
'Ιοβιανός Λαυρακάς	'Ιω. Χατζή Θωμά ψάλτης	
Κ. 'Αδαμαντίδης	Νικόλαος Καβουρίδης	
Α. Χ. Οικονόμου	Γεώργιος Καβουρίδης	
Ι. Λαυρακάς	<i>Φροντίδι Νικ. και Ευρ. Παρίτση</i>	
Α. Λαυρακάς	Καλλιόπη Κεχαγιά	
Φροντίδι Α. Παπαδοπούλου	Πολύμνια Καμάρα. Σωμ.	8
Λάζαρος Ιερέυς άρχιερ. επίτρ	'Ελένη Καμάρα	7
'Αντώνιος Παπαδόπουλος	'Ανώνυμος	4
Μαριγώ Β. Παπαδοπούλου.	Β. Σούτσου	4
Στυλιανή Α. Παπαδοπούλου	Κ. Μερκάτη	4
Εύλαβία Α. Παπαδοπούλου.	'Ιω. Σακελλαρίδου	
Βασιλοπούλα Α. Παπαδοπούλου	'Ερνεστίνα Τσαουσάκου	
Φροντίδι Χ. Ν. Χριστοφορίδου	Εύφροσύνη »	
Νικόλαος Χριστοφορίδης	Δ. 'Αθανασόπουλος	
Χρ. Ν. Χριστοφορίδης	Badin	2
Δ. Βλάχος	Ι. Μαυροκορδάτος	
Κωνσταντίνος Βασιλειάδης	Α. Παυλόπουλος	3
'Ιωακείμ Μ. Κατζάκης	Πέτρος Δηληγιάννης	
Θεόφιλος Θ. Παναγιωτόπουλος	Δ. 'Αχτζήπασης	2
Μαρία Λογοθέτου	Φροντίδι Κ. Χρυσοστομίδου	
Στυλιανή Λεονταρόγλου	Δ. Μαρτιμιανάκης Φωτ. τής	
Γ. Μεγαρέυς ιατρός (Καλλ.)	Α. Υ. του Διαδόχου.	2
*Αννα Κανάκη	Κ. Χρυσοστομίδης Φωτογρ	2
'Αθανάσιος Κατζάκης	Ν. Κ. 'Αθανασίου »	2
Σεραφείμ Τρακασλίδης	Ι. Χρυσοχέρης »	
Χορμούζης Οικονομίδης Ιερέυς	Θ. Μαργιολόπουλος »	
Χαράλαμπος 'Ράπτης	Θ. Γερωγιάννης	
Γεώρ. Ποτσάκης εκ Ταϊφίριου.	'Ερατώ Δ. Μαρτιμιανάκη	

Ν. Ξανθάκης	Ι. Βαρνάβας	
Κ. Κωβαίος	Μ. Εύγενίου	
Μ. Νομικός	'Εν Κωνσταντινουπόλει	
Δ. Κατσανδρής	Οικογένεια Κ. Σ. Παρίτση	6
Ν. Μητσόπουλος	Α. Δημητριάδης	3
Ν. Καρτεράκης	Σ. Ποπέσκος	2
Μ. Μιχαλόπουλος	Φροντίδι Νικ. και Ευρ.	
Σαρ. Σεραφείμ	Παρίτση.	
Γ. Α. Λαγανόπουλος	Π. Β. Μουρέλλης	
Ε. 'Αγαθοκλής	Ο. Μαραγκός	
'Ιωάν. Μπάρτζης	'Αλεξόπουλος	
Γ. Πυρπασόπουλος	Π. Λυθαδάς	
Τρ. Τανταλίδης	Σ. Ζωγράφος	2
Ι. Κουνταρτσής	Α. Παλαμάρης	
Χ. Καβουρίδης	Ε. Κρεμίσσης	
'Ιωάννης Στυλιανίδης	Κ. Φραγκόπουλος	
Μικόλαος Τζελέπης	Δ. 'Ορτεντζάτος	
Παναγιώτης Κατράνης	Π. 'Ορτεντζάτος	
Λάζαρος Χ. Σαραντόγλου	Ν. Νικολαΐδης	
Παναγ. Α. Μποτζᾶς	Θ. Δεγαΐτης	
Ν. Λιθοζός	Δ. Μιχολιτζάνος	
Α. Τζαννέτος	Ν. Κουρής	
Φροντίδι Ν. Παξιμαδά	Ν. 'Απεργής	
Ν. Παξιμαδάς	Ν. Στάμπας	2
Γ. Πάργας	Ν. Κ. Βουτούρης	
Ι. Ματθάκος	Α. Χρηστίδης	
Μ. Κασιμέρης	Η. 'Ραυτόπουλος	
Α. Δανέζης	Γ. Νικολαΐδης (όρτάκιοι)	
Δ. Κολήπουλος	'Ανώνυμος	
Ι. Μαγκαρδάς	Κ. Σκούλου Μαδύτ.	
Σ. Μαγκαρδάς	Νικ. Παρανίκας	
Σ. Παρίτσης	Β. Τσακναρής »	

Κ. Ζωγράφου Μαδυτ.
 Μαθήτριαι τοῦ Ζαππείου
 Φροντίδι Σ. Παξιμαδά
 Σοφία Παξιμαδά
 Χαρ. Ἐλευθεριάδου
 Ἀγγελικὴ Παντζᾶ
 Ἐρμ. Ἀναστασιάδου
 Μαγδ. Τελκεντζόγλου
 Ἐρατὼ Βασιλειάδου
 Κασ. Δημητριάδου
 Ἐλ. Στρούβαλη
 Κ. Ζεναβαροπούλου
 Καλ. Δεβετζῆ
 Ἐλ. Μαραγκοῦ
 Αἰκ. Νιῶτη
 Βασιλ. Λαζάρου
 Ζωὴ Συρμακίση
 Μ. Χατζηκωνταντίνου
 Φ. Γεωργαλλίδου
 Ἰφ. Πασχαλίδου
 Ὀλ. Ὀρφανίδου
 Ἐλ. Παπαδοπούλου
 Ἀθ. Μαντζοπούλου
 Εὐλ. Χρηστίδου
 Μ. Παπαριστείδου
 Ἐλ. Χαραλάμπους
 Ματθίλδη Λάιτμερ
 Σοφία Ἰωαννίδου
 Ἀγγ. Πρεποπούλου
 Ἴρις Θεοδωρίδου
 Ἐλ. Ξεργιάδου
 Μελ. Μανιάτου

Εὐς. Χρηστίδου
 Βηθλεὲμ Γεωργίου
 Σ. Λαζαρίδου
 Ζ. Παπᾶ Σπύρου
 Οὐραν. Μωλλέν
 Φεβρωνία Μουτεβελεῆ
 Πην. Παπαδοπούλου
 Μαριανθ. Παπαδοπούλου
 Ναθαλία Δέτζου
 Ἐρμιόνη Γκάλη
 Δέσποινα Π. Κωνσταντίνου
 Ὀλυμπ. Σομπανάκη
 Ἐλ. Σιδερίδου
 Σοφία Τεριακίδου
 Σεβ. Ἀντωνίου
 Ἄννα Δζαζοπούλου
 Κρέουσ. Μαργαρίτου
 Μαριάνθη Ἀνδρέου
 Σοφ. Κυριακίδου
 Ἀφροδ. Ἀνανίου
 Ἀφροδ. Σ. Σαμαρίδου
 Φροντίδι Χρ. Ξηροῦ
 Χρῆστος Ξηρὸς Μαδύτιος
 Ἄν. Παπᾶζογλους »
 Βασίλειος Λήσα »
 Ἄλ. Παπᾶζογλους »
 Κων. Παξιμαδάς »
 Κων. Ζεμπούλης »
 Γεωρ. Γεωργόπουλος »
 Διον. Κωνσταντινίδης »
 Σήφ. Γεωργίου »
 Κων. Πλακούδης »

Χρυσ. Σεραφεῖφ Μαδύτιος
 Νικ. Ῥήγας »
 Εὐαγγ. Σπυριάδης »
 Νικ. Ξενάκης »
 Σπυρ. Χανὸς »
 Χαράλ. Παρασκίδης »
 Ἀπόστολος Κατσικᾶς »
 Βασιλ. Δημητριάδης »
 Νικ. Πιλαζέρος »
 Δεώργ. Τίλιπης »
 Δημ. Χ. Λαυρίτσος »
 Κ. Φ. Μουστάκας »
 Βασιλ. Τσακναρῆς »
 Θεόδ. Ἀνθυμίδης. »
 Εὐστρ. Κωνσταντίνου »
 Σωτήριος Κούρας »
 Χατζῆ Β. Πινακωτᾶς »
 Πέτρος Ι. Κοντὸς »
 Κῶτσος Τσακίρης »
 Χρῆστος Πατρίκος »
 Χαράλαμπος Κώστα »
 Ἰωαν. Ἰωακείμ »
 Γ. Γεωργαντίδης (Κριθιώτης
 Φροντίδι Ἡλ. Ἀλεξανδρ.
 Ἡλίας Ἀλεξανδρίδης
 Χρῆστος Βαθανούδης
 Σωτ. Παπαδόπουλος
 Ἐμμ. Σ. Σαράντης
 Ἀθαν. Κ. Τζελέπογλους
 Νικ. Ταπακίδης
 Ἰωάν. Μ. Καζάκος
 Δημ. Χ. Χρυσστόμου

Δημήτριος Δατῆρα.
 Ἀναστ. Παναγ. (Κριθιώτης)
 Ἄντ. Βασίλειος
 Νικ. Χατζῆ Βασιλείου
 Ἐν Ζακύνθῳ
 Γεώργ. Λιάπης μοίραρχος
 Δημ. Τσώλης
 Χρ. Παναγιωτόπουλος
 Ἀθ. Ἀναγνωστόπουλος
 Π. Βγενόπουλος
 Μ. Δρακοντιάδης
 Παναγ. Δρογγίτης
 Θ. Κούσης
 Κ. Γιαννόπουλος
 Θ. Διαμαντόπουλος
 Νικ. Ι. Νταβίας
 Νικ. Δούκας
 Σ. Σπηλιοστόπουλος
 Ε. Μερκάτης
 Ν. Ἀρβαν. Κόκκας
 Σωτ. Κιμματάκης
 Φ. Μιχαλιτζής
 Π. Δὲ Νέγρης
 Γ. Δράκος
 Διον. Βολτέρης
 Ἄνδρ. Κάλφας
 Ἐν Ἀργυροκάστρῳ
 Οἰκ. Παπ. Φώτιος Μαδύτ. 10
 Ἀρχιμ. Δανιὴλ Ἀρσένης 2
 Παπᾶ Χρῆστος Πν. ἐκ Σινίτης
 Παπᾶ Ἰωάν. ἐκ Βουλιαράτων
 Ἰερομ. Χρυσανθ. Κων. ἐξ Ἀργ.

Ἐν Δαρδανελίοις
 Φροντίδι Κ. Ζαφειροπούλου
 Γ. Σογιοτζής
 Ἰωαν. Σογιοτζής
 Σερ. Τρακασλίδης
 Εὐστρ. Π. Μακαρατσῆς
 Φώτιος Ἐξάρχου
 Ι. Α. Παπαδόπουλος
 Μόσχος Ἰωάννου
 Παρ. Ἰωαννίδης
 Θεόδ. Χρήστου
 Ὀδυσ. Νικολάου
 Ἰωάν. Γεωργίου
 Χατζῆ Γ. Γιουβανόπουλος
 Νικ. Ταλιαδοῦρας
 Δημ. Μ. Μουστάκας
 Βασιλ. Ζωγράφος ἱερεὺς
 Χρῆστος Φ. Ἀντωνίου
 Γρηγ. Σογιοτζής
 Βασ. Ἀθανασιάδης
 Δ. Γ. Καραμανλῆς
 Κων. Γ. Φεστόπουλος
 Θεμ. Π. Λαμπαδαρίου
 Ἄπ. Παγιώτας
 Α. Νικολαΐδης
 Constantin Cologoff
 Δ. Σ. Λέκας
 Σεραφ. Ν. Φραγγορράπτης
 Ἰωαν. Κη. Ἐξάρχου
 Ἰωάν. Α. Μιρασκιτζής
 Τηλέμ. Καβαλλάρης
 Γεώργ. Ἀθανασιάδης

Ἀθανασ. Καραμήχας
 Κων. Α. Κανταρτσῆς
 Δ. Ι. Μανασίδης
 Ἀθαν. Μαυρομμάτης
 Ἄλ. Πολυχρονιάδης
 Κωνστ. Φύτος
 Ἀθανάσιος Πανταζῆς
 Ἀριστείδης Ἀλεξιάδης
 Σπυρ. Π. Ἐξάρχου
 Ἰω. Γεωργίου
 Ἀχιλλ. Καρνέρης
 Εὐάγγ. Ῥαφτόπουλος
 Τρύφων Κωνσταντινίδης
 Ἰωάννης Παπᾶ Λάμπρου
 Χρῆστος Σκοπελίτης
 Ἰωάν. Ἀντωνιάδης
Ἐν Μασσαλία
 Lean. dre. Mourkides
 Α. Kyrianos
Ἐν Μιτυλήνῃ
 Φροντίδι Γ. Γεωργαντίδου
 Νίκηφ. Λεβαντερίδης πρωτο-
 σύγγελος τῆς Α. Σ. τοῦ Μη-
 τροπολίτου Μιτυλήνης. Σ. 15
 Πην. Κλήμης ἱερεὺς ἐκ Μιτυλ.
 Παρμενίδης Μάρκου »
 Γεώρ. Λαμνῆς »
 Δημήτριος Φωτιάδης »
 Παναγ. Χαραλαμπίδης
 Δ'. τάξ. Γυμναστ. Μιτυλ.
 Γ. Κ. Γεωργαντίδης Μαδύτιος
 Βασ. Κατσάνης Μιτυληναῖος

Χαρ. Πλατάνου Μιτυληναῖος
 Γεώρ. Παπαδόπουλος »
 Δημ. Κοκίδης Κωνσταντίν.
 Εὐστρ. Πούλος Μιτυλ.
 Ἐπαμ. Θεωδωρίδης.
 Ἀναστ. Τριανταφυλλίδης
 Χριστ. Καρατζᾶς
 Προκ. Ματζουράνης
 Θεοχ. Γεωργίου
 Ἰωάν. Ἀντωνιάδης
 Ἰωάν. Κούσκου
 Ἐκ τῆς Γ'. Γυμνασίου
 Βαλσ. Δαυὶδ Τενέδιος
 Δημ. Γούτος Μιτυληναῖος
 Μαρκ. Θ. Μαρίνου
 Κωνστ. Σ. Τζανέλλης
 Θεμ. Μαριγλῆς
Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ
 Φροντίδι Σ. Στεφανίδου
 Χαρ. Στεφανίδης Μαδύτ. Σ. 4
 Στυλ. Σ. Στεφανίδης » 3
 Γ. Παπᾶ Νικολάου » 4
 Χρῆστος Κασίμης » 3
 Σάββας Νικολαΐδης » 2
 Π. Παπᾶ Συμεῶν » 2
 Δημ. Κασίμης »
 Ἰωαν. Τρικολῆς »
 Νικ. Κλωνάρης »
 Π. Λαγόπουλος Δαρδανελ.
 Ἀποστ. Κοϊμτζόγλου ἐξ Ὁφρ.
 Σάββας Ἀρβανιτέλης »
 Ἰω. Γεωργιάνακῆς ἐκ Βόλου

Ἰω. Παπαγγελίδης ἐκ Βόλου
 Δημ. Τζακανάκης »
 Φίλιπ. Ἀγγελόπουλος »
 Ἀθαν. Κωστής »
 Κωνστ. Παρίσης »
 Δημ. Γεωργίου Λήμιος
 Ἰω. Εὐστρ. »
 Ἰ. Παπαντωνόπουλος Ἰμβρίου
 Ἰω. Ἀρσενίδης Χίος
 Κωνστ. Σαλιέριος
Ἐν Πορτ-Σαῖδ
 Σεραφ. Φωκᾶς Πρεσβ. Σ. 10
Ἐν Ἱερουσαλήμ
 Φροντίδι Ι. Παπαδοπούλου
 Ἰωακείμ. Παπαδόπουλος
 Γ. Ἰωαννίδης Σ. 3
 Νικ. Σπυριδωνος ἱατρὸς 2
 Χρ. Γαϊτανόπουλος φαρμ. 2
 Καλλ. Γαϊτανοπούλου 2
 Ἀβράμιος Τσαμπῆς Μοναχ.
 Στυλιανὸς Ἡλιάδης
 Δημ. Ἐμ. Σολομωνίδης
 Σταμ. Ν. Βασιλειάδης
 Δ. Φλουρέντζος
 Γ. Φλουρέντζος
 Νικ. Πατλάνος
 Ἐμμ. Δανέζης Ἐθιρῆς
 Γεώρ. Ἀπέργης Σ. 2
 Κων. Μ. Στρούθου
 Γεωρ. Εὐθυμίου
 Κυρ. Ν. Στεφανίδης
 Δημ. Σεγκάκης

Γεώρ. Μουσουλῆς
 Γεώρ. Λαμπρινίδης
 Ἀναστ. Θ. Λάμπρος
 Θεόδ. Σ. Λέσβιος
 Θεοφάνης Ζουγκαφίδης
 Νικ. Πουνάνος Θηρεὺς
 Ἀρχιμ. Ἀμβρόσιος
 Ἱεροδιακ. Βασιλείος
 Ἱεροδ. Συνέσιος Ἀλατσατεὺς
 Δημ. Ταγτανόπουλος.

Ἐν Καλλιπόλει

Ἀπ. Οἰκονομίδης σχολάρχης
 Σ. Παρίσης δημοδιδάσκαλος
 Δ. Ἀντωνιάδης
 Ι. Γ. Κέρτζαλης
 Κλ. Α. Κωνσταντινίδης
 Κων. Θεοδωρίδης
 Νικ. Γεωργιάδης
 Ν. Α. Μιχαλίτζης
 Δημ. Μῆτσος
 Ἀνθ. Σ. Μαζαράκης
 Χρισ. Χ. Ἀνδρέου
 Ἀρχ. Τσοβελέκης
 Μιχ. Χριστόπουλος.
 Κων. Λουίζης

Ἐν Ὀφρυνείῳ

Γ. Χ. Γεωργαντίδης ἱατρ. Σ. 4
 Ἀχιλ. Ἰ. Κοϊμτζόγλου » 2
 Κ. Γ. Στῆκας σχολάρχης
 Σπῦρος Χ. Σπυρίδου
 Χρῆστος Νέγρης Σάμιος
 Γεώργιος Λασκαρίδης
 Δημ. Κούκου
 Ἀναστ. Χουμπέκης
 Μέτρ. Λασκαρίδης
 Νικ. Θεοχάρη
 Γεώργ. Τουρμούζης
 Χαρ. Β. Παπάζογλου
 Δημ. καὶ Γεώρ. Ἰωάννου
 Στέφαν. Νικολαΐδης
 Στεφ. Π. Παπαδόπουλος
 Βασίλ. Φωτιάδης
 Στέφ. Ἀθανασίου
 Ν. Παπάζογλους
 Ἀλκιβιάδης Ἀποστολίδης
 Νικ. Κοϊμτζόγλου

Ἐν Κριθία

Ἐλευθ. Χατζόπουλος διδάσκαλ.
 Χατζῆ Ἀντ. Παναγιώτου
 Δημήτρ. Παναγιώτου.
 Εὐάγ. Κωνσταντίνου

Ἐκφράζων πρὸς τοὺς ἀνωτέρω τὰς εὐχαριστίας μου, ζητῶ συγγνώμην παρ' ὧν συνδρομητῶν τὰ ὀνόματα δὲν κατεχωρίσθησαν ἐν τῷ πίνακι τούτῳ, βραδυνασῶν τῶν αὐτὰ περιεχουσῶν ἀγγελιῶν.